

I. MONETARNA POLITIKA U 1993. GODINI*

UVOD

Ovo izvješće pokriva djelatnost Narodne banke Hrvatske (Središnje hrvatske banke) u 1993. godini, razdoblju koje je s gospodarskog stajališta po mnogo čemu bilo jedno od najtežih razdoblja kroz koje je Hrvatska prolazila od stjecanja nezavisnosti, a i dalje. U 1993. godini nastavljen je pad proizvodnje, investicijske aktivnosti i izvoza. Ostvareni obujam industrijske proizvodnje u 1993. godini iznosio je svega oko polovicu one iz 1989, a opseg investicija bio je jedva nešto viši od jedne desetine investicija realiziranih četiri godine ranije. Ostvaren je i pad izvoza od 15 posto prema prethodnoj godini, prije svega zbog pada robne razmjene sa Slovenijom i drugim područjima izvan EU. U financijskoj sferi najveći dio 1993. godine protekao je u znaku najviših do tada zabilježenih stopa inflacije, koje su već bile na pragu hiperinflacije, promatrano prema uobičajenim pokazateljima kojima se ova pojava mjeri.

Međutim, razdoblje 1993. godine ne može se tretirati homogenim. Njega se u svakom slučaju mora razlučiti na ono do primjene Stabilizacijskog programa i na razdoblje poslije toga, tj. posljednje tromjesečje prošle godine.

Što se tiče monetarne politike, ona je do poduzimanja mjera Stabilizacijskog programa uglavnom nastojala biti "neutralna", to jest pratila je ostala gospodarska kretanja, prije svega opseg robno-novčanih transakcija, pri danoj stopi inflacije i brzini optjecaja. Dakako da o nekoj doslovnoj "neutralnosti" monetarne politike nije moglo biti govora, ukoliko je inflacija doista prvenstveno monetarni fenomen. Zbog gotovo zakonitog

* Pripremljeno prema Izvješću Narodne banke Hrvatske za 1993. godinu.

opadanja realne količine novca u takvim uvjetima, rast inflacije pratio je sve širi lanac nelikvidnosti.

Sve ove nepovoljne tendencije u hrvatskom gospodarstvu uvjetovane su na prvom mjestu posljedicama ratne agresije na Hrvatsku, ali i utjecajem naslijeđenog gospodarskog sustava.

Već je polovicom 1993. godine, a i ranije, bilo gotovo izvjesno da se moraju poduzeti radikalne mjere da bi se izbjegao totalni gospodarski i financijski kaos u zemlji. Svijest o tome bila je prisutna i u Vladi i u Narodnoj banci Hrvatske. To pokazuju i brojne mjere koje su ovi nositelji ekonomske politike poduzeli, a koje su de facto predstavljale pripremu za primjenu mjera Stabilizacijskog programa. Vlada je poduzela niz mjera na korekciji relativnih odnosa cijena, posebno infrastrukturnih usluga, sanirala je najveće gubitake među javnim poduzećima i javne fondove (Fond zdravstva i Fond mirovinskog osiguranja), a Narodna banka Hrvatske je napustila selektivno kreditiranje, izvršila niz drugih korekcija u instrumentariju monetarne politike, povećala devizne rezerve, zajedno s Vladom pripremala Zakon o bankama i Zakon o deviznom poslovanju itd. Već u rujnu pritegnute su i kočnice monetarne politike.

Nakon primjene Stabilizacijskog programa, u listopadu 1993. godine, monetarna politika bila je izrazito restriktivna kako bi se proizveo šok nužan za obuzdavanje inflacijskih očekivanja. Ujedno, uvođenje deviznog tržišta, pri obilnoj ponudi deviza i restriktivnoj monetarnoj politici, kao i nedovoljnoj potražnji deviza zbog niske investicijske i ukupne gospodarske aktivnosti nužno je vodilo stanovitoj aprecijaciji dinara. Nedvojbeno je da su upravo ove dvije komponente monetarne politike - njezina globalna restriktivnost i politika jakog dinara - najviše pridonijele brzom dezinflaciji nakon uvođenja Stabilizacijskog programa. Mjesečna je stopa inflacije sa 38,7 posto u listopadu, već u studenom pala na svega 1,4 posto a u prosincu čak na -0,5 posto.

Da bi se izašlo ususret "legitimnoj" potražnji za novcem, odnosno omogućio nužni stupanj remonetizacije privrede, stope rasta monetarnih agregata u studenom i prosincu su porasle, ali je monetarna politika i pored toga i dalje ostala u granicama nužne restriktivnosti.

Unatoč padu izvoza u odnosu na prethodnu godinu za oko 15 posto, ukupne devizne rezerve zemlje u 1993. godini povećane su za 446 milijuna USD ili 267 posto, a ostvaren je i suficit na tekućem računu platne bilance od 293 milijuna USD. Koliko god su odgovarajuće devizne rezerve bile nužne za provođenje Stabilizacijskog programa, pa je utoliko i njihov rast prihvatljiv, ipak treba istaći da je ostvarenje suficita na tekućem računu platne bilance uz ovakav rast deviznih rezervi, prije svega posljedica stagnacije gospodarske aktivnosti i dezinvestiranja u zemlji. Ovu tvrdnju ne obara ni činjenica da je suficit tekućeg računa platne bilance i rast deviznih rezervi dijelom rezultat neizvršenih dospelih financijskih obveza prema inozemstvu i da je ostvaren značajan deficit u trgovačkoj bilanci u promatranom razdoblju. Problem gospodarskog nazadovanja sa svom svojom težinom postaje, naime, jasniji tek onda kada se uzme u obzir da se ova zemlja nalazi u fazi dezinvestiranja već gotovo jedno i pol desetljeće i da je već od sredine osamdesetih godina suočena s tendencijom pada privredne aktivnosti.

Stoga jedan od osnovnih izazova ekonomske politike u navedenom razdoblju ostaje kako izvući zemlju iz stanja recesije, uvažavajući i svu neophodnost restrukturiranja njezinog gospodarstva.

Ostvarivanje tog zaokreta nije, međutim, moglo mimoći fazu stabilizacije, jer je ona uz neke druge elemente (npr. smanjenje političkog rizika i izgradnju transparentne, tržišno institucionalizirane gospodarske infrastrukture) condicio sine qua non, gospodarskog uspona i preporoda u navedenom razdoblju. Stoga se rezultate dostignute u stabilizaciji i dalje mora čuvati kao zjenicu oka, da se ne bi moralo ponovo plaćati još veću cijenu za nešto što se ne može izbjeći. Tome treba prilagoditi i

monetarnu politiku, vodeći računa da je ona mnogo moćnija u slamanju i obuzdavanju inflacije nego u poticanju gospodarskog rasta.

Iako je zemlja tijekom cijele protekle godine, a i u duljem razdoblju, bila u svojevrsnoj "tihoj" međunarodnoj financijskoj izolaciji, ne smije se smetnuti s uma da je i u tom razdoblju ostvarena značajna suradnja naše Vlade, pa i Narodne banke Hrvatske, s međunarodnim financijskim institucijama. Osobito je bila intenzivna suradnja na planu korištenja inozemne tehničke pomoći. Uspostavljene su veze i s brojnim bankovnim i drugim financijskim institucijama u svijetu.

Ukupni vanjski dug Hrvatske u 1993. godini u odnosu na ranije, nije se bitnije promijenio i iznosi oko 2,5 milijardi USD. On nije velik ni kad mu se doda dio tzv. nealociranog duga bivše SFRJ koji bi trebao otpasti na Hrvatsku. Međutim, upravo taj nealocirani dio duga predstavlja prepreku u pregovorima sa zemljama članicama Pariškog kluba i komercijalnim bankama. Problem je u tome da se u podjeli nealociranog duga najvećim dijelom žele opteretiti one republike, pa i Hrvatska, koje su kreditno sposobnije. A Hrvatska ne želi plaćati tuđe dugove. Neki znakovi iz posljednjih kontakata sa stranim vjerovnicima su ohrabrujući. Vjeruje se, međutim, da će se taj problem lakše riješiti nakon potpisivanja stand-by aranžmana s Međunarodnim monetarnim fondom.

Narodna banka Hrvatske je u 1993. godini bila uključena u još dva velika projekta. Jedan se odnosi na pripreme i tiskanje novog hrvatskog novca - kune, a drugi na uspostavljanje novog organizacijskog ustroja koji bi Narodnu banku Hrvatske doveo na razinu moderno uređenih središnjih banaka. U ostvarenju oba zadatka postignuti su značajni rezultati.

Narodna banka Hrvatske sve više gubi parafiskalnu ulogu. Međutim, iz ovog izvješća o poslovanju Narodne banke Hrvatske u 1993. godini, vidi se da je ostvarena emisijska dobit, koja je pripala državnom proračunu u toj godini, iznosila oko 320

milijardi HRD, odnosno između 80 i 100 milijuna DEM, što nipošto nije zanemariv iznos.

1. OSNOVNA GOSPODARSKA KRETANJA U 1993. GODINI

1.1. Međunarodno privredno okruženje u 1993. godini

Ostvarena razina privredne aktivnosti u industrijski razvijenim zemljama u 1993. godini znatno je niža od očekivane (realni DP povećan je za 1,3 posto prema 1,6 posto u 1992.). Nesinkroniziranost intenziteta i smjera kretanja privrednih ciklusa koja je kod ovih zemalja izražena neočekivanim padom proizvodne aktivnosti u zemljama kontinentalne Europe (smanjenje realnog društvenog proizvoda za 0,7 posto prema njegovom povećanju od 1,2 posto u 1992.) i u Japanu (porast realnog DP za 0,1 posto nakon povećanja od 1,1 posto u 1992.) s jedne strane i umjerenim rastom proizvodne aktivnosti u razvijenim industrijskim zemljama anglo-saksonskog govornog područja od oko 2 posto, s druge strane, zorno ukazuju na spor izlazak svjetske privrede iz četverogodišnje recesije.

U prošloj godini svoj izlazak iz recesije osigurale su zemlje koje su u posljednje dvije godine ostvarile rast realnog društvenog proizvoda: SAD, Kanada, Australija i Novi Zeland. Ovoj grupi zemalja pridružile su se u 1993. godini, nakon negativnih stopa rasta u 1992. godini, Velika Britanija i Island s ostvarenim povećanjem realnog društvenog proizvoda od 2,1 odnosno 0,4 posto.

Za razliku od tih zemalja, recesijski je trend u najvećem broju zemalja kontinentalne Europe pojačan. Realni društveni proizvod u kontinentalnoj Europi u cjelini je, nakon povećanja od 1,1 posto u 1992. godini, smanjen za 0,7 posto u 1993. godini, pri čemu je pad realnog društvenog proizvoda bio najveći u Njemačkoj i Finskoj: 1,2 posto i 2,1 posto respektivno. Pozitivna stopa rasta realnog društvenog proizvoda u 1993. godini

ostvarena je u Danskoj i Portugalu, (0,2 posto i 0,3 posto) te u Grčkoj i Norveškoj (po 1,0 posto).

Jedan od neposrednih povoda međusobno divergentnim kretanjima privrednih ciklusa u pojedinim od navedenih zemalja bile su znatno niže realne kamatne stope u SAD u odnosu na razinu realnih kamatnih stopa u najznačajnijim privredama Europe. U industrijski razvijenim zemljama kontinentalne Europe visoka fiskalna ograničenja (udio budžetskog deficita zemalja EU-a npr. u ukupnom društvenom proizvodu povećan je s 5 posto u 1992. godini na 6,4 posto u 1993. godini), neminovno su rezultirala (relativno) visokim kratkoročnim kamatnim stopama. U slučaju Njemačke i zemalja čije valute, iz tradicionalno antiinflatornih razloga, prate njemačku marku ili su vezane za ECU, visoke kratkoročne realne kamatne stope rezultat su restriktivne monetarne politike vođene u većem dijelu 1993. godine zbog relativno visoke razine inflacije (godišnji rast cijena na malo u Njemačkoj 4,2 posto, Austriji i Švicarskoj oko 3,5 posto). Posebice snažan limitirajući čimbenik oživljavanju proizvodne aktivnosti u zemljama kontinentalne Europe bio je veliki pad uvoza EU. Godišnja stopa rasta uvoza EU-a s 5 posto i 3 posto u 1991. i 1992. godini pretvorena je u godišnji pad od 5 posto u 1993. godini. To je, u situaciji jakih trgovinskih veza između zapadno-europskih zemalja (2/3 ukupne trgovine zemalja EU ostvaruje se u samoj EU, pri čemu sam izvoz u EU-u čini 22 posto ukupnog društvenog proizvoda EU) smanjilo obujam njihove međusobne trgovine i obujam proizvodnje. Na proizvodnju ovih zemalja utjecala je i slabija izvozna potražnja s tržišta Istočne Europe. Smanjenje osobne i investicijske potrošnje također je, i pored nižih kamatnih stopa, negativno djelovalo na proizvodnu aktivnost u svim industrijskim zemljama. Izlazak iz recesije prekomorskih industrijskih zemalja pak, duguje se značajnijem porastu investicijske potrošnje kao i značajnijem povećanju izvoza (V. Britaniji i Kanadi). Inače, procjenjuje se da je obujam svjetske trgovine u 1993. godini povećan za 2,6 posto prema povećanju od 5,2 posto u prethodnoj godini i da je gotovo u cijelosti rezultat visoke međunarodne razmjene azijskih izvozno orijentiranih privreda. Izvoz industrijskih zemalja svijeta u 1993.

godini povećan je za 1 posto (3,9 posto), a uvoz za svega 0,3 posto (4,3 posto).

Niske kamatne stope na dug denominiran u USD, povećani priljev kapitala te visoki stupanj inter-regionalne trgovine, uz izvjesne stabilizacijske napore, razlozi su održavanja nominalno i relativno visokih stopa proizvodne aktivnosti u zemljama u razvoju u Južnoj Americi, te na Dalekom i Srednjem Istoku.

Značajno dinamiziranje privredne aktivnosti ostvareno je u onim zemljama srednje i istočne Europe koje su odmakle u procesu tranzicije. Tako su pozitivne stope rasta realnog društvenog proizvoda ostvarene u Poljskoj 4 posto (prema 1,0 posto u 1992.) i Republici Češkoj 1 posto (prema padu od 7,0 posto u 1992.). U pojedinim zemljama zabilježen je pak pad realnog društvenog proizvoda u 1993. godini. Pad realnog društvenog proizvoda u Mađarskoj ocjenjuje se na 2 posto (prema padu od 4,5 posto u 1992.), u Republici Slovačkoj na 9 posto i u zemljama bivšeg SSSR-a 14 posto (prema padu od 18 posto u 1992.).

U Sloveniji i Rumunjskoj rast realnog društvenog proizvoda u 1993. godini ocjenjuje se na oko 1 posto (prema padu od 6 posto i 14 posto u 1992.), dok u Bugarskoj realni društveni proizvod i dalje bilježi pad (1992.: 8 posto; 1993.: 5 posto).

U uvjetima niske razine privredne aktivnosti i slabe domaće potražnje, te nižih jediničkih troškova rada, bio je u 1993. godini nastavljen trend smanjenja inflacije u industrijskim zemljama - stopa rasta cijena na malo iznosila je 2,6 posto prema 3,0 posto u 1992. godini. U zemljama EU inflacija je smanjena s 5,5 posto u 1992. na 4,5 posto u 1993. godini.

Najniže stope inflacije registrirane su u Danskoj, Novom Zelandu, Japanu i Kanadi, u rasponu od 1,1 posto do 1,8 posto a najviša stopa inflacije u industrijski razvijenim zemljama zabilježena je u Grčkoj: 14,3 posto. Pri tome su Švedska i Kanada jedine zemlje u kojima je inflacija u 1993. godini rasla intenzivnije nego u 1992. godini.

Zemlje Centralne Europe u tranziciji također su zabilježile smanjenje inflacije u 1993. godini. Inflacija u Poljskoj smanjena je sa 70 posto u 1991. i 43 posto u 1992. na 40 posto u 1993. godini. U Republici Češkoj inflacija se procjenjuje na 18 posto, u Slovačkoj na 26 posto i Mađarskoj na 22,5 posto prema ostvarenih 23,0 posto u 1992. godini. Smanjenje rasta cijena u toj grupi zemalja rezultat je uvođenja kontrole nadnica (Poljska), provedbe politike stabilnog tečaja domaće valute (Češka i Slovačka) ili pak usporavanja stope deprecijacije domaće valute (Mađarska). U Rumunjskoj i Bugarskoj stopa inflacije za prošlu godinu procjenjuje se na 275 odnosno 60 posto, dok je u zemljama bivšeg SSSR-a stopa inflacije u 1993. godini bila iznad 1000 posto.

Inflacija u zemljama u razvoju bila je u porastu a nadasve zbog enormno visokog rasta cijena u Brazilu (sa 991 posto u 1992. na preko 2000 posto u 1993. godini). U preostale četiri zemlje u razvoju Latinske Amerike inflacija je povećana za oko 20 posto.

Kod zemalja Srednjeg Istoka inflacija u 1993. godini iznosila je 23 posto (inflacija u Turskoj npr. povećana je za 65 posto), a u zemljama Azije i Afrike 8 posto, odnosno 7 posto godišnje.

Povećanje nezaposlenosti u 1993. godini, koje nije bilo samo cikličke već i strukturne naravi, ostvareno je gotovo u svim zemljama svijeta, a posebice u zemljama kontinentalne Europe (35 milijuna nezaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo). Zabilježena stopa nezaposlenosti od 8,3 posto u 1993. godini odgovara stopi nezaposlenosti iz 1983. godine, koju je obilježila snažna privredna recesija. U samoj EU stopa nezaposlenosti procjenjuje se na 11,6 posto (prema 10,2 posto u 1992.), a u grupi zemalja G7: 7,5 posto. Dostignuta razina nezaposlenosti u 1993. godini smatra se zabrinjavajućom zbog velikih troškova budžeta industrijskih zemalja (povećanje izdataka za socijalnu zaštitu nezaposlenih te stimulacija za zapošljavanje), koji uz prisutan ciklički pad poreznih prihoda otežava konsolidaciju bilance javnog sektora. Procjenjuje se da je nakon povećanja nezaposlenosti u proteklom razdoblju, udio izdataka

za nezaposlene u ukupnim izdacima vlada industrijskih zemalja znatno prelazio 3,5 posto - koliko je taj udio iznosio 1991. godine. Ocjenjuje se također, da bi rast društvenog proizvoda u industrijskim zemljama u 1993. godini bio za 3,5 posto viši od ostvarenog, da u nekim industrijskim zemljama stopa nezaposlenosti nije bila veća od 5 posto.

U zemljama u tranziciji najveća stopa nezaposlenosti u 1993. godini dostignuta je u Bugarskoj; 16,4 posto, Poljskoj i Sloveniji 16 posto, Republici Slovačkoj 14 posto, Mađarskoj 12 posto i Rumunjskoj 10 posto.

1.2. Osnovna makro-gospodarska kretanja u Hrvatskoj tijekom 1993. godine¹

Vrlo je teško dati cjelovitu i realnu ocjenu zbivanja u hrvatskom gospodarstvu tijekom 1993. godine iz najmanje tri grupe razloga. Kao prvo, to je nedostatak informacija o realnim kretanjima. Poznato je da točni podaci o kretanjima ukupne proizvodnje odnosno drugih makroekonomskih agregata (kao npr. bruto-domaći proizvod ili slično) ne postoje. Postojeći podaci često su nevjerodostojni (zbog načina njihova prikupljanja i /ili obrade). Kao drugo, 1993. godina obilježena je brojnim institucionalnim promjenama (primjene novih zakona, propisa i sl.) čime se ponašanje gospodarskih subjekata bitno mijenjalo. U takvim je uvjetima vrlo teško razlučiti učinke pojedinih mjera. Treće, 1993. godina ima dva bitno različita razdoblja i nemoguće ju je oslikati jednom ocjenom. Naime, heterodoksní šok-stabilizacijski program koji je primijenjen početkom listopada potpuno je narušio kontinuitet u promatranju (ionako vrlo heterogenog) razdoblja.

¹ Ovdje ćemo se ograničiti isključivo na ona područja koja nisu obrađena u drugim dijelovima Izvješća. Izvor podataka u ovom dijelu su prvenstveno podaci Državnog zavoda za makroekonomske analize i prognoze i podaci Državnog zavoda za statistiku.

Ipak, moglo bi se simplificirano reći da je u realnoj sferi 1993. godina bila obilježena s nekoliko značajnih pojava. Radi se o dobro poznatim činjenicama, no važno ih je imati na umu kod cjelokupnog vrednovanja 1993. godine. To su: politički vrlo nepovoljno okruženje za hrvatsko gospodarstvo, nastavak "šoka ponude" i makroekonomske neravnoteže, te problemi gospodarske tranzicije i osamostaljenja.

Politički nepovoljno okruženje se očitovalo u nastavku okupacije trećine državnog teritorija i nemogućnosti da gospodarstvo djeluje kao homogena cjelina (uslijed prekinutih prometnih, energetske i ostalih veza), ukratko stanje koje se često opisuje kao stanje "niti rata niti mira". Ratna zbivanja u susjednoj nam Bosni i Hercegovini jamačno su imala velikog odjeka na hrvatsko gospodarstvo. Spomenimo samo nove izbjeglice, što je uz postojeće prognanike i izbjeglice značilo dodatni pritisak na potrošnju. Pored toga, politički pritisci izvana, posebno u obliku takozvane "tihe polu-izolacije", te stalne prijetnje sankcijama sigurno su nepovoljno djelovale ne samo na odnose sa svijetom, već i na domaće gospodarske tokove. Kao rezultat takve politike svijeta tijekom 1993. potpuno su izostali bilo kakvi oblici (već obećane) potpore međunarodnih financijskih institucija.

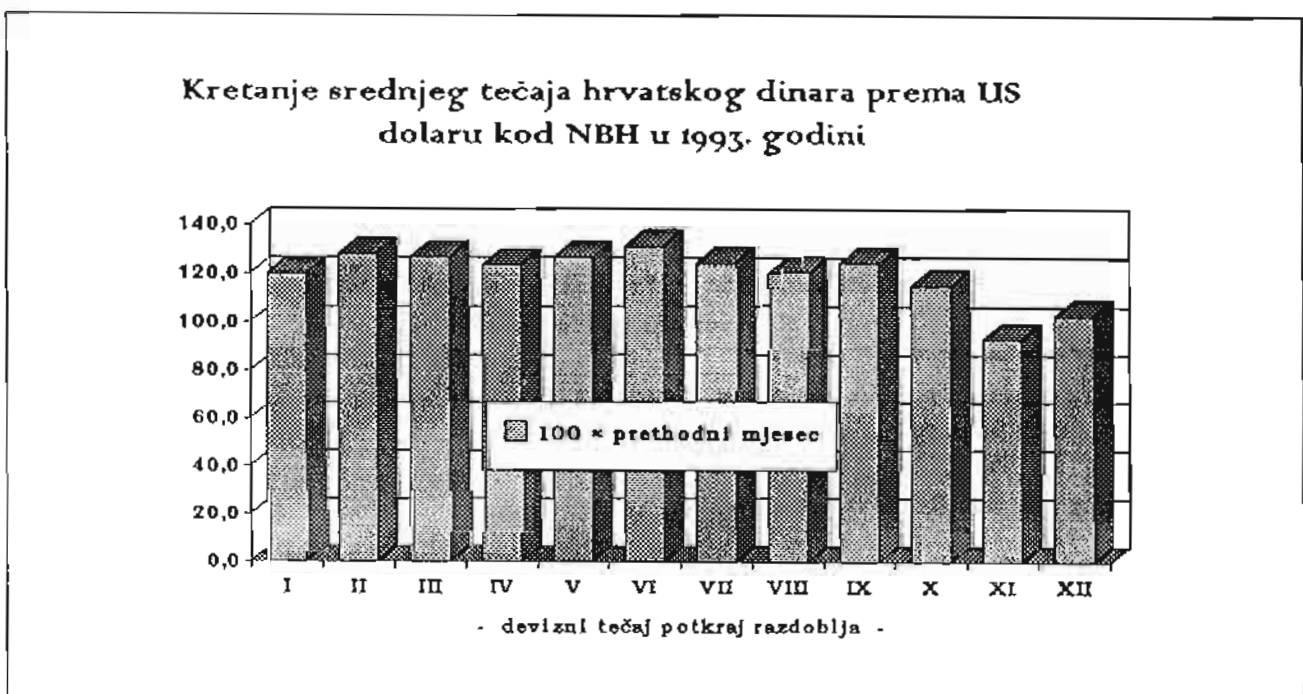
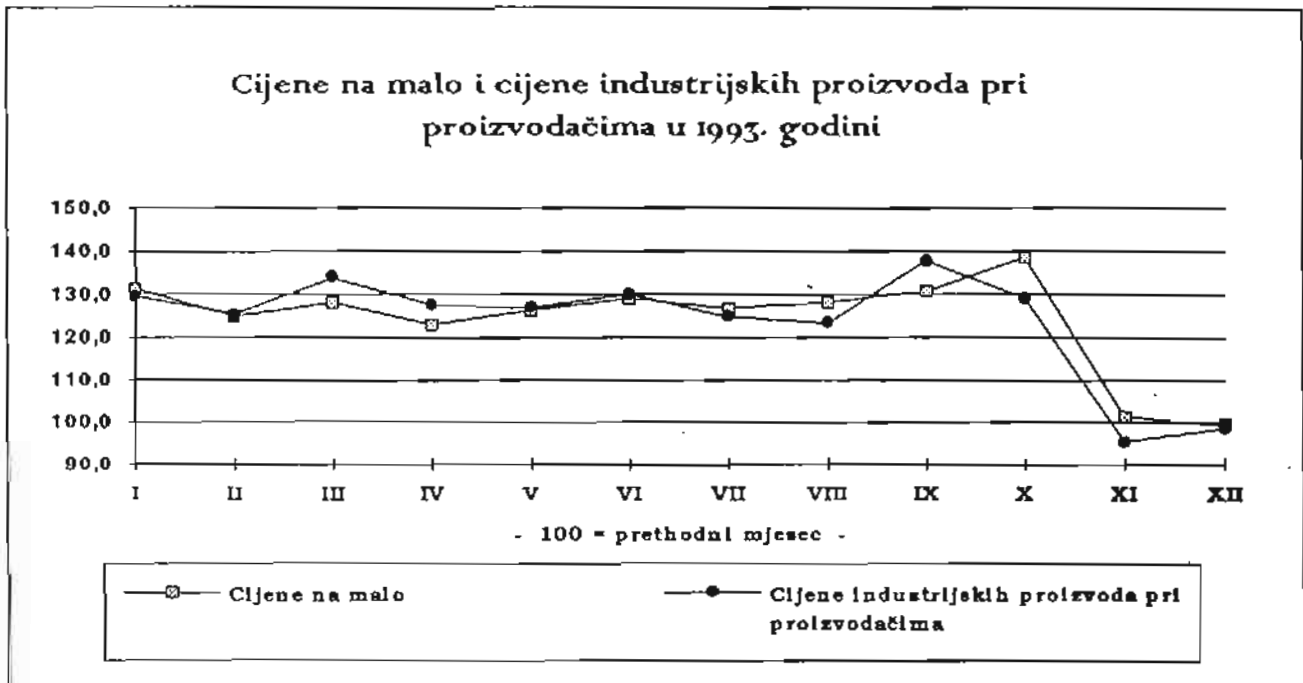
Makroekonomska kretanja zaslužuju posebnu analizu, stoga će u nastavku biti detaljnije obrađena.

1.2.1. INFLACIJA I KRETANJE CIJENA

Vjerojatno je neosporna činjenica da je intenzivno kretanje cijena osnovna odlika makro-gospodarskih trendova tijekom 1993. godine. U odnosu na prosjek 1992. godine cijene na malo su u 1993. godini porasle za 1517,5 posto. To je ujedno i najviši međugodišnji porast cijena zabilježen u Hrvatskoj otkada se one prate. Čak niti inflatorna 1989. godina nije premašila tu brojku (tada su cijene porasle za 1199,7 posto). Slobodno možemo zaključiti da se radi o hiperinflatornim kretanjima (tj. cijene su porasle preko 1000 posto godišnje). Ako inflaciju mjerimo

uspoređujući prosinac 1993. godine prema prosincu 1992. godine tada porast iznosi 1149,3 posto (odnosno 23 posto prosječno mjesečno), što je vrlo visoka stopa rasta.

Cijene industrijskih proizvoda (kojima obično aproksimiramo proizvođačke cijene) također bilježe porast tijekom 1993. godine od preko 1000 posto. U usporedbi s prosincem 1992. godine one su bile više za 1075,6 posto (ili rast od 22,7 posto prosječno mjesečno).

Uzroci tako snažne dinamike cijena uglavnom su poznati. Pored rapidnog smanjenja ponude, porasta udjela državnih rashoda i novčanog financiranja deficita javnog sektora visoka inflacijska očekivanja jamačno su bila dominantan čimbenik hiperinflatornih tendencija u gospodarstvu.

Srećom, godišnji pokazatelji iskrivljuju sliku dinamike cijena tijekom 1993. godine. Valja naglasiti da kod dinamike cijena postoje dva sasvim različita razdoblja. Jedno razdoblje obuhvaća prvih deset mjeseci, dok posljednja dva mjeseca 1993. godine valja promatrati u svjetlu rezultata primjene antiinflacijskih šok-mjera početkom listopada 1993. godine. Tako su cijene na malo u prvih deset mjeseci porasle za 1138 posto, (ili 28,6 posto mjesečno, uz rekordni porast u listopadu od čak 38,7 posto), a u studenom je zabilježen rast od samo 1,4 posto mjesečno, dok će prosinac 1993. godine jamačno ostati zapamćen kao mjesec deflacije tj. PADA opće razine cijena na malo za 0,5 posto. Ukupno su cijene u posljednja dva mjeseca 1993. godine porasle za samo 0,8 posto. Kod cijena proizvođača industrijskih proizvoda zabilježen je vrlo sličan trend, no valja naglasiti da je pad u studenom i listopadu bio mnogo jači od pada cijena na malo (kumulativno su te cijene pale za više od 6 posto). Dakle, sumarno možemo reći da će 1993. godina ostati zabilježena kao godina vrlo visoke inflacije, ali i njenog naglog slamanja potkraj razdoblja. Takav je trend u kretanju cijena na malo važno imati na umu, jer je on u velikoj mjeri determinirao i djelovanje središnje monetarne vlasti, a time i monetarna kretanja.

1.2.2. PROIZVODNJA I INVESTICIJE

Odmah treba reći kako za 1993. godinu ne postoje točni podaci o ukupnoj proizvodnji. Raspoložemo samo podacima o industrijskoj proizvodnji, te neslužbenim procjenama bruto domaćeg proizvoda za 1993. godinu u US dolarima. Podaci o industrijskoj proizvodnji ukazuju kako je ona (mjereno kao "prosjeak na prosjeak godine") tijekom 1993. godine bila za 5,9 indeksnih poena niža u odnosu na 1992. godinu. Odmah treba

reći da je to nastavak trenda pada industrijske proizvodnje od 1988. godine. No, u odnosu na prosjek 1990. godine indeks industrijske proizvodnje iznosi samo 57,3 što implicira da je industrijska proizvodnja bila točno polovicu predratne 1989. godine u Hrvatskoj. Promatrano po mjesecima podaci ukazuju na "šarolika" kretanja iz mjeseca u mjesec, a široku lepezu indeksa zapaziti ćemo i pri analiziranju dinamike pojedinih industrijskih grana. Tako je na ukupni pad snažno utjecalo smanjenje aktivnosti metaloprerađivačke djelatnosti, dok je proizvodnja električne energije i naftnih derivata zabilježila rast. No, u cjelini promatrano u 1993. godini industrijska proizvodnja je ostvarila pad od oko 6 posto.

Tijekom 1993. godine nastavljen je trend realnog pada isplata za investicije. Treba naglasiti da je trend pada investicija u Hrvatskoj bio prisutan tijekom osamdesetih godina, a naročito je naglašen u posljednjih pet godina. Mjereno kumulativnim međugodišnjim indeksima, isplate za investicije su u 1993. godini bile tek neznatno veće od jedne desetine realne vrijednosti iz 1989. godine.

1.2.3. ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I POLITIKA PLAĆA

Nezaposlenost već dulje vrijeme pokazuje začuđujuću neosjetljivost na gospodarska kretanja. Tijekom cijele 1993. godine ona se kretala u vrlo uskom rasponu od 18 posto u siječnju do 17,1 posto u lipnju, a koncem se godine ustalila na 17,4 posto. No, ta je relativna stabilnost stope nezaposlenosti ostvarena uz smanjenje ukupnog broja zaposlenih u društvenom sektoru za oko 65 tisuća, što predstavlja oko 6 posto zaposlenih. Isto tako je došlo i do pada broja registriranih nezaposlenih koji se kreće na razini od oko 250 tisuća. Podaci o privatnom sektoru su nepotpuni, ali već i takvi ukazuju na dinamičan porast zaposlenosti od oko 14 posto. Nema dvojbi kako su razmjeri neregistrirane zaposlenosti (u tzv. sivom dijelu gospodarstva) jamačno vrlo visoki, tako da broj zaposlenih sigurno znatno premašuje podatke iz službenih izvora.

Tijekom 1993. godine nije došlo do socijalnih nemira uzrokovanih relativno visokim apsolutnim brojem registriranih nezaposlenih (tj. oko četvrt milijuna) što je moguća indikacija kako je dio njih ipak primao neki prihod koji nije službeno registriran.

Usprkos visokim nominalnim stopama porasta mase isplaćenih plaća, tijekom 1993. prosječne plaće su (u usporedbi sa 1992. godinom) bile manje za 9,6 posto. U privredi je zabilježen pad od 10,6 posto, dok je u neprivredi pad iznosio 6,4 posto. Opadanje plaća također je samo nastavak višegodišnjeg negativnog trenda. Tako je prosječna plaća u 1993. godini bila samo jedna trećina plaće isplaćene u 1988. godini.

U studenom i prosincu masa plaća "društvenog" sektora bila je ograničena uredbama Vlade na maksimalni porast od 4 posto mjesečno. Te mjere predstavljaju dio antiinflacijskog programa. Iako ne postoje potpuni i vjerodostojni podaci, može se pretpostaviti da su plaće privatnog sektora rasle znatno brže od "društvenog". To je i razumljivo, imamo li na umu kako se uredbе Vlade nisu odnosile na taj segment gospodarstva.

1.2.4. PRORAČUN I JAVNI SEKTOR

Ovdje se može samo ponoviti činjenica o nepotpunosti podataka koji bi dali cjelovitu sliku ne samo o državnom proračunu, već i o deficitu cijelog javnog sektora. Podaci za 1993. godinu ukazuju da je deficit državnog proračuna bio samo oko 0,5 posto (procijenjenog) društvenog proizvoda, odnosno manje od 10 posto ukupnih rashoda.

Na kretanja u gospodarstvu snažno su utjecala i tranzicijska zbivanja kao i proces osamostaljenja Republike Hrvatske. Već spomenute česte izmjene propisa dio su izgradnje tržišnog gospodarstva. Krupne izmjene institucionalnog okvira (spomenimo samo, računovodstvene propise koji su utjecali na kretanja u 1993. godini, tzv. "Devizni zakon" te Zakon o bankama

i štedionicama) obilježje su cijelog razdoblja. No, 1993. godina velikim je dijelom protekla i u pripremama za daljnje institucionalne reforme. Tu se prvenstveno misli na velike zahvate u fiskalnoj sferi (izmjenama poreza na dobit i dohodak i pripremama za uvođenje poreza na dodatnu vrijednost) koji će svoje učinke pokazati tijekom 1994. godine.

Nažalost, na planu strukturnih reformi ne može se iskazati puno pozitivnih elemenata u 1993. godini. No, ona je zato vrlo uspješno iskorištena za stvaranje temeljnih pretpostavki njihova provođenja, a to su: eliminiranje inflacije i stvaranje institucionalnog okvira potrebnog za strukturne reforme. Promatrano sa stajališta gospodarskih subjekata 1993. godina je bila godina neizvjesnog okruženja i vrlo kratkog vremenskog horizonta za većinu subjekata. Osamostaljenje i dugogodišnja gospodarska kriza (povezana s gospodarskom agonijom bivše Jugoslavije tijekom osamdesetih godina), jamačno su imali puno utjecaja i na 1993. godinu.

2. OSNOVNE ZNAČAJKE MONETARNE POLITIKE U 1993. GODINI

Od listopada 1993. godine hrvatska valuta je konvertibilna za tekuće transakcije platne bilance. Proglašavanje konvertibilnosti hrvatske valute omogućeno je velikim poboljšanjima u makroekonomskoj politici, koja su izvršena tijekom 1993. godine. Puni efekti ovih poboljšanja pokazat će se kroz standardne makroekonomske indikatore tek u 1994. godini, a prvi rezultati zabilježeni su kod kretanja cijena. Inflacija, mjerena indeksom cijena na malo, iznosila je u prvom tromjesečju 1993. godine prosječno 28,1 posto mjesečno. Takva razina mjesečne stope inflacije praktično se zadržala sve do kraja listopada. Tijekom posljednja dva mjeseca, zahvaljujući provedbi stabilizacijskog programa iz listopada 1993. godine, inflacijska očekivanja su slomljena. U prosincu 1993. godine zabilježena je, po prvi puta nakon monetarnog osamostaljenja Hrvatske, negativna mjesečna stopa rasta cijena na malo.

Primjenu antiinflacijskog programa u listopadu 1993. godine omogućile su mjere koje su Vlada Republike Hrvatske i Narodna banka Hrvatske poduzele još u razdoblju visoke inflacije. Istaknut ćemo samo najvažnije pripreme. Vlada Republike Hrvatske poboljšala je financijsku poziciju javnih poduzeća i liberalizirala je cijene. Korigirane su relativne cijene proizvoda i usluga javnih poduzeća primjenjujući načelo da cijene trebaju pokrivati tekuće troškove poslovanja. Također je, istovremeno s promjenama u socijalnoj politici, smanjen stupanj kontrole cijena osnovnih proizvoda iz potrošačke košare. Socijalni minimum više ne osiguravaju neekonomske cijene, već direktni transferi iz proračuna ugroženim dijelovima stanovništva. Nadalje, ukidanje kredita za selektivne namjene, koji su se odobravali bankama iz sredstava primarne emisije, najvažnija je pozitivna promjena izvršena u financijskom sektoru. Zahvaljujući podršci Vlade Republike Hrvatske, Narodna banka Hrvatske prekinula je s odobravanjem selektivnih kredita još na početku 1993. godine.

Tijekom 1993. godine poboljšan je i osnovni regulativni okvir u financijskom sektoru - u rujnu 1993. godine usvojeni su novi bankarski i novi devizni zakon. S novim bankarskim zakonom proširena su supervizorska ovlaštenja i odgovornosti Narodne banke Hrvatske, a dosadašnje regulacije o poslovanju financijskih institucija prilagođene su međunarodnim standardima. S novim deviznim zakonom devizno poslovanje još je više liberalizirano, ukinuta je rekvizicija deviznog priljeva, a izvoznici mogu birati da li će devize prodati ili ih deponirati kod domaćih poslovnih banaka. I drugi privredni akteri mogu otvoriti devizne račune kod domaćih banaka. Nadalje, na temelju posebnih odluka Vlade unificirana je ponuda deviza, tj. svatko može kupiti devize radi plaćanja transakcija iz tekućeg računa platne bilance. Unifikaciju ponude deviza jamči Narodna banka Hrvatske, koja je spremna prodavati devize bankama po tečaju Narodne banke Hrvatske.

Pozitivne promjene u strukturnim politikama i regulativnom okviru, uz politiku plaća koje je Vlada uglavnom uspješno držala pod kontrolom tijekom cijele 1993. godine, omogućile su poboljšanja

i na području monetarne politike. Tijekom 1993. godine Narodna banka Hrvatske ubrzala je reformu instrumenata monetarne politike. Administrativni monetarni instrumenti postupno su se napuštali i počeli su ih zamjenjivati tržišno orijentirani instrumenti. Time je Narodna banka Hrvatske prestala biti samo pasivni promatrač kretanja na međubankarskom tržištu i počela je aktivno kontrolirati i održavati likvidnost bankarskog sektora pomoću intervencija na međubankarskom tržištu.

Tijekom prva tri tromjesečja 1993. godine Narodna banka Hrvatske usvajala je tromjesečne monetarne projekcije. U četvrtom tromjesečju te su projekcije zamijenjene mjesečnim monetarnim projekcijama, koje su se operacionalizirale na temelju dnevnih odluka. Promjene vremenskog horizonta monetarnih projekcija rezultat su turbulentnog kretanja ekonomskih veličina u postinflacijskom razdoblju, ali i promijenjenog karaktera monetarne politike.

U prva tri tromjesečja monetarna politika imala je neutralnu orijentaciju. Rast monetarnih agregata procjenjivao se prema očekivanoj inflaciji. Monetarni multiplikator bio je relativno stabilan, tako da se lagano mogao odrediti i rast primarnog novca. U pravcu kreiranja primarnog novca djelovali su pozitivni monetarni efekti deviznih transakcija središnje banke i krediti odobravani državi. Narodna banka Hrvatske bila je spremna otkupiti od banaka praktično svaku ponuđenu devizu te su zbog toga devizne transakcije središnje banke imale autonoman karakter, tj. nisu bile kvantitativno limitirane. Narodna banka Hrvatske kontrolirala je kretanje primarnog novca samo određivanjem obujma kredita koji će se odobravati bankama u okviru opće kvote i određivanjem razine obveznih rezervi banaka. Nadalje, kreiranje primarnog novca isključivo putem deviznih transakcija omogućilo je središnjoj banci nametanje tečaja valute. Premija za devizne transakcije na crnom tržištu ("šticung"), koja je bila normalna pojava tijekom prethodnih dviju godina, do sredine 1993. godine sasvim je nestala kod bezgotovinskih plaćanja.

Kao što je i uobičajeno za prve faze antiinflacijskih programa, četvrto tromjesečje 1993. godine karakterizirala je izazito restriktivna orijentacija monetarne politike. Stope rasta monetarnih agregata ostale su i dalje vrlo visoke, ali se to dešavalo u izmijenjenim uvjetima. U drugoj polovici rujna i u listopadu 1993. godine usporen je monetarni rast. Realna količina novca smanjena je također jednokratnom devalvacijom od 20 posto, koja je izvršena početkom listopada. Kako je tada inflacija još uvijek bila vrlo visoka, došlo je do krize likvidnosti, koja je rezultirala brzim rastom zaštitne potražnje za novcem i usporavanjem brzine optjecaja. Nelikvidnost se u prvom redu odrazila na aprecijaciju tečaja, jer je Vlada posebnom uredbom o oporezivanju kamata limitirala kamatne stope. Jaka kriza likvidnosti nije trajala dugo. Narodna banka Hrvatske počela je intervenirati na međubankarskom tržištu čim su stigle prve informacije o lomljenju inflacijskih očekivanja. Već krajem listopada 1993. uočen je strmiji uzlazni trend kretanja gotovog novca izvan bankarskog sustava. Središnja banka odgovorila je na ta kretanja intervencijama na deviznom tržištu. Tako su u studenom 1993. godine, po prvi puta u monetarnoj povijesti Hrvatske, tržišno orijentirane procedure monetarne kontrole postale osnovni instrument monetarne politike.

2.1. Monetarni i kreditni agregati

Monetarna kretanja ostvarena u 1993. godini, promatrana kroz osnovne monetarne i kreditne agregate: ukupna likvidna sredstva i dinarski plasmani na kraju prosinca 1993. u odnosu prema stanju na kraju prosinca 1992, bila su dvostruko brža (1,9 puta) nego u prethodnoj godini.

Ukupna likvidna sredstva svih banaka u Hrvatskoj (M3) povećala su se u 1993. godini jedanaest puta i dosegla su razinu od 11,6 bilijuna, a njihov rast u 1992. bio je, kao što je napomenuto, upola sporiji - ta sredstva su tada bila uvećana šest puta. Tijekom 1993. ukupna likvidna sredstva rasla su po prosječnoj mjesečnoj stopi od 23 posto.

Uspoređujući kretanje ukupnih likvidnih sredstava u dva, gospodarski karakteristična, vremenska razdoblja 1993. godine - period prvih devet mjeseci i posljednje tromjesečje tj. period primjene antiinflacijskih mjera Stabilizacijskog programa Vlade Republike Hrvatske, možemo utvrditi da su zabilježene značajne razlike. Naime, u razdoblju siječanj - rujan 1993. ukupna likvidna sredstva svih banaka u Hrvatskoj, u odnosu na kraj prosinca 1992, povećala su se sedam puta uz prosječni mjesečni rast od 26 posto, dakle, ta sredstva prosječno su se tromjesečno povećavala nešto više od dva puta, a u razdoblju listopad - prosinac 1993. ta su sredstva, u odnosu na kraj rujna, bila nepunih pola puta veća, uz prosječni mjesečni rast od 14 posto.

Inače, kretanje ukupnih likvidnih sredstava ostvareno u 1993. bilo je rezultanta kretanja dvaju užih monetarnih agregata: a) novčane mase (gotov novac u optjecaju i depozitni novac tj. sredstva na žiro i tekućim računima svih sektora kod banaka, osim bankarskog sektora) i b) kvazi novca (dinarski i devizni depoziti po viđenju i kratkoročno i dugoročno oročeni dinarski i devizni depoziti kod banaka). O tome koliki je bio ponder svakog od ta dva monetarna agregata govori nam struktura ukupnih likvidnih sredstava. U njihovoj strukturi na kraju 1991. i 1992. godine novčana masa i kvazi novac bili su u odnosu 1 prema 1,5. Kretanja ostvarena tijekom prvih devet mjeseci 1993. godine bila su takva da se odnos novčane mase i kvazi novca produbio na 1 prema 3, da bi se, nakon primjene stabilizacijskih mjera ekonomske politike, na kraju prosinca 1993. taj odnos podigao i zadržao na razini od 1 prema 2. Novčana je masa (M1) u 1993. godini rasla po prosječnoj mjesečnoj stopi od 21 posto, što je bilo za trećinu brže nego u 1992. godini (16 posto). Ukupno je u 1993. godini novčana masa, u odnosu na kraj 1992. godine, porasla 3,5 bilijuna ili devet puta, te je na kraju prosinca 1993. dosegla iznos od 3,9 bilijuna. Polovica tog godišnjeg porasta novčane mase bila je ostvarena u prvih devet mjeseci 1993, kada je novčana masa rasla po prosječnoj mjesečnoj stopi od dvadeset posto, a druga polovica godišnjeg rasta tog monetarnog agregata bila je realizirana u posljednjem

tromjesečju 1993. uz prosječnu mjesečnu stopu rasta od 24,4 posto.

Međusobno kretanje gotovog novca i depozitnog novca u 1993. godini bilo je uglavnom uravnoteženo i ravnomjerno i za trećinu brže nego u 1992. godini. Izuzetak je, naravno, bio mjesec listopad, prvi mjesec primjene Stabilizacijskog programa, kada je rast gotovog novca, logikom ekonomskih zakonitosti, ostvaren uz enormno visoku mjesečnu stopu rasta od 56,9 posto. To je ujedno bio i glavni razlog porastu prosječne mjesečne stope rasta novčane mase u zadnjem tromjesečju 1993. na razinu od 24,4 posto.

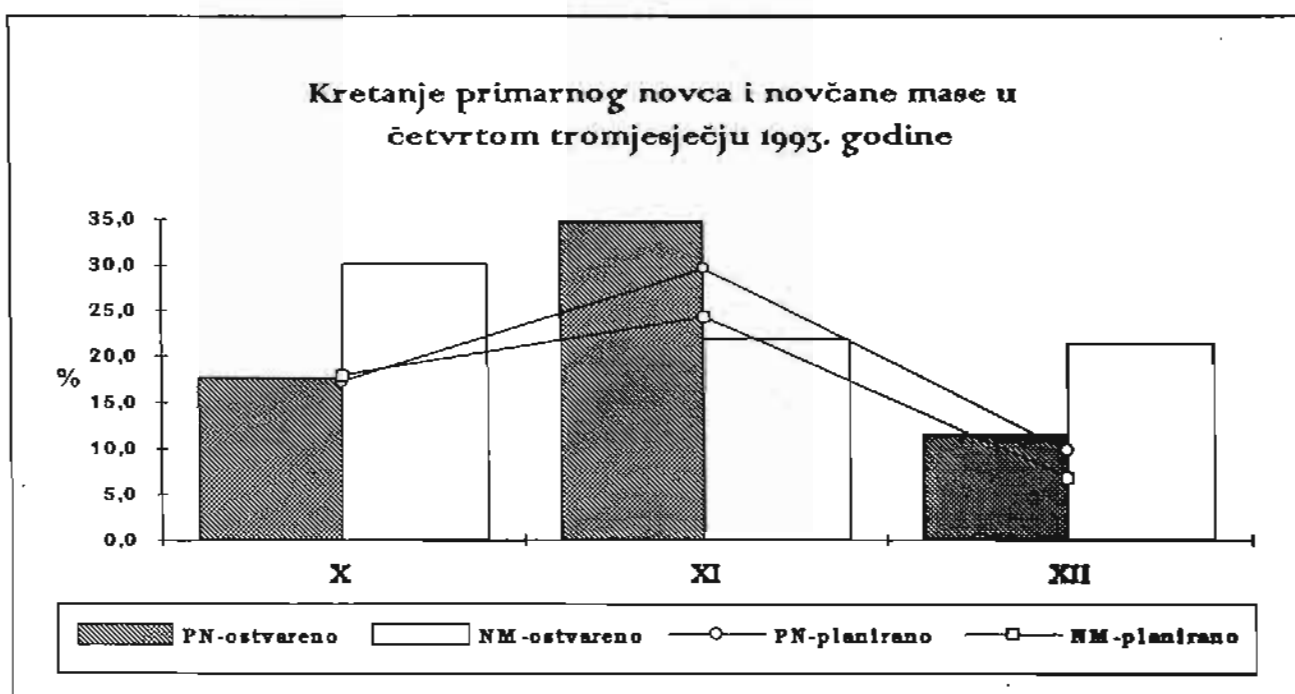
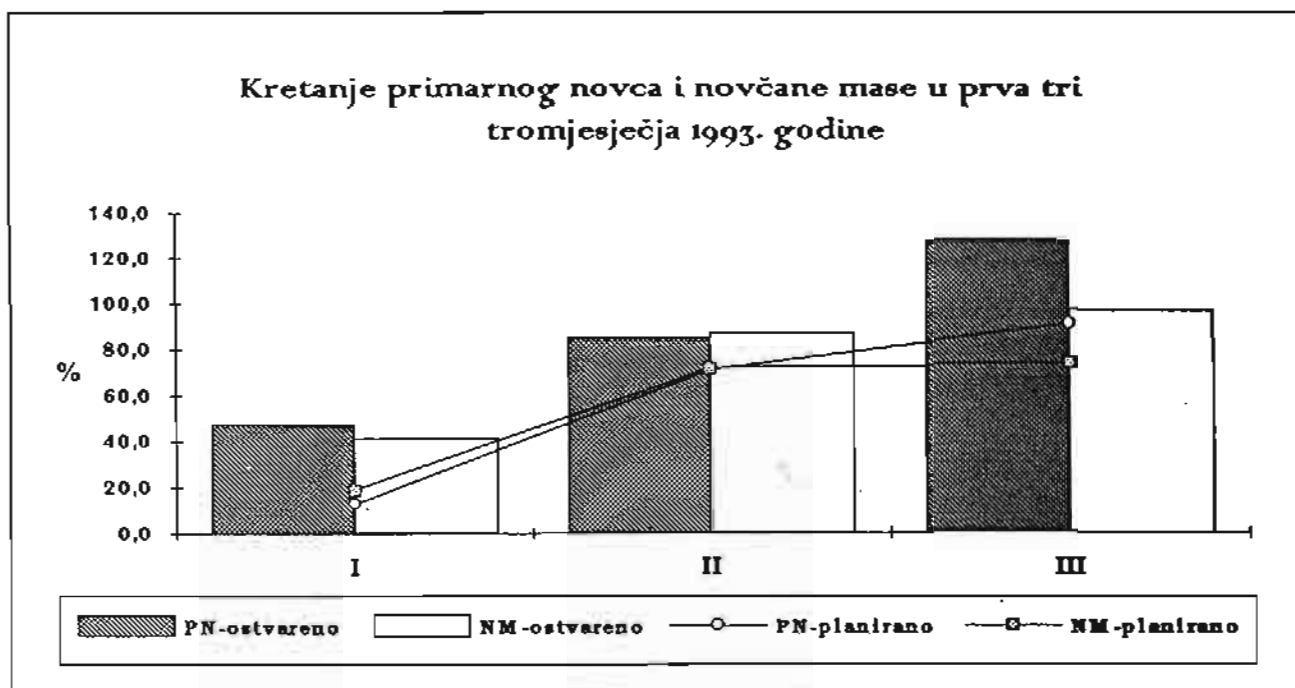
Zbog takvog kretanja novčane mase i stupanj ekspanzivnosti monetarne politike, kojeg pratimo kroz odnos stopa rasta novčane mase i cijena na malo bio je u četvrtom tromjesečju 1993. znatno viši nego u drugim razdobljima 1993.

- u % -

Kretanje prosječne mjesečne stope rasta	1 9 9 3.		
	I-IX	X-XII	I-XII
Cijene na malo:	27,5	12,0	23,4
Novčana masa:	19,9	24,4	21,0

Kretanje kvazi novca, promatrano na godišnjoj razini, bilo je intezivnije od kretanja novčane mase. Prosječna mjesečna stopa rasta kvazi novca u 1993. iznosila je 24,1 posto, a ostvareni godišnji porast kvazi novca, mjereno prosinac na prosinac, dosegao je 7,2 bilijuna (1228 posto). Takvo kretanje ovog monetarnog agregata odraz je ubrzanog rasta tijekom prvih devet mjeseci (prosječna mjesečna stopa rasta od 29 posto), kada je devizna komponenta kvazi novca, uzrokovana rastom tečaja stranih valuta, imala presudan utjecaj na njegovo kretanje. U poststabilizacijskom razdoblju 1993. kretanje kvazi novca se usporilo uglavnom zbog smanjenja dinarskih depozita banaka u posljednja dva mjeseca 1993, dok su devizni depoziti samo

usporili svoj rast. Ostvareno povećanje deviznih depozita u tom periodu odražava njihov realan rast, značajnim dijelom omogućen primjenom novog deviznog zakona koji formiranje nove devizne štednje, uz postojeći sustav deponiranja, potiče dozvoljenom kupnjom deviza od banaka.

Kretanje kreditnih agregata u 1993. godini po svom intenzitetu potpuno je odgovaralo kretanjima monetarnih agregata u tom razdoblju. Naime, dok je na strani pasive banaka samo kod

osnovnog monetarnog agregata - ukupnih likvidnih sredstava svih banaka u Hrvatskoj, i kod njegovih komponenti: novčane mase i deviznih depozita - zabilježen značajan rast, ostale su kategorije iz pasive bilance monetarnih institucija (posebno neto devizna pasiva) u 1993. ostvarile osjetno sporija kretanja nego u 1992. Na strani aktive banaka samo kod osnovnih kreditnih agregata - dinarskih plasmana banaka, odnosno dinarskih kredita i plasmana u vrijednosne papire, te kredita Narodne banke Hrvatske odobrenih državí - u 1993. je zabilježen dvostruko, odnosno peterostruko brži rast nego u 1992. godini. Potraživanja od države kao što su npr. obveznice države izdane za restrukturiranje gospodarstva u Hrvatskoj i obveznice države izdane po osnovi pretvaranja deviznih depozita građana u javni dug i dalje predstavljaju 70 posto vrijednosti aktive bilance monetarnih institucija, no njihov rast u 1993. bio je daleko sporiji nego u prethodnoj godini, a kretanja u posljednjem tromjesečju 1993. bila su i negativna.

Ukupna bilančna kretanja ostvarena u 1993. godini, promatrana kroz sve pozicije bilance monetarnih institucija (konsolidirana bilanca svih banaka: poslovnih banaka i Narodne banke Hrvatske) bila su značajno sporija nego u 1992. godini. Bilančna suma monetarnih institucija, u neto obliku, uvećala se u 1992. godini devetnaest puta, a u 1993. trostruko manje - šest puta. No, pojedine bilančne kategorije, odnosno pojedini monetarni i kreditni agregati imali su, kako smo ukazali, sasvim drugačija kretanja, te je tijekom 1993. došlo do značajnih (ali očekivanih) strukturnih promjena u bilanci monetarnih institucija.

2.2. Emisijska aktivnost Narodne banke Hrvatske

Primarni novac, monetarni agregat pod izravnom kontrolom Narodne banke Hrvatske čine gotov novac u optjecaju i depoziti banaka kod središnje banke. U 1992. i dijelu 1993. godine, uz sredstva na žiro-računima banaka, gotovinu u blagajnama banaka i izdvojena sredstva obvezne rezerve banaka kod Narodne banke, u depozite banaka kod Narodne banke Hrvatske, odnosno u

primarni novac, bili su uključivani i blagajnički zapisi Narodne banke Hrvatske, koje su banke obvezno upisivale kao jedan vid rezervi likvidnosti. U studenom 1993. uvode se aukcijske prodaje blagajničkih zapisa Narodne banke Hrvatske, s ciljem neutraliziranja pozitivnih monetarnih efekata deviznih transakcija središnje banke. Shodno toj promjeni karaktera blagajničkih zapisa kao instrumenta monetarne politike, redefiniran je primarni novac, odnosno, blagajnički zapisi Narodne banke Hrvatske isključeni su iz primarnog novca.

Emisijska aktivnost središnje banke, kao i ukupna monetarna politika bile su, dakle, u prvih devet mjeseci 1993. godine kvartalno projicirane, da bi se u prvoj fazi provedbe stabilizacijskog programa Vlade Republike Hrvatske, u četvrtom tromjesečju 1993. godine, umjesto kvartalnih utvrđivale mjesečne projekcije monetarne politike kako bi se osigurale promptne reakcije na promjene nastale u okruženju monetarne politike.

KRETANJE PRIMARNOG NOVCA U 1993. GODINI²

1993.	Planirano	Ostvareno
I - III	12,5	47,4
IV - VI	71,3	84,8
VII - IX	90,4	127,8
X	17,3	17,7
XI	29,6	34,8
XII	9,8	11,6

U prvom polugodištu 1993.godine, uz određena prekoračenja, emisijska aktivnost Narodne banke Hrvatske bila je uglavnom u

² U razdoblju I. - X. 1993. primarni novac uključuje i blagajničke zapise Narodne banke Hrvatske. U podacima o primarnom novcu za studeni i prosinac 1993. blagajnički zapisi Narodne banke Hrvatske nisu uključeni.

planiranim okvirima. Prekoračenja iz prvog tromjesečja, kompenzirana su tijekom drugog tromjesečja pa je primarni novac (uključujući i blagajničke zapise Narodne banke Hrvatske) u šest mjeseci 1993. ukupno povećan 172,1 posto umjesto planiranih 156,8 posto. U trećem tromjesečju, zbog visokih pozitivnih monetarnih efekata deviznih transakcija središnje banke (263,6 milijardi), ali i neplaniranog zaduženja državnog proračuna kod Narodne banke (350 milijardi), rast primarnog novca znatnije je prekoračio planirane okvire. Umjesto planiranih 90,4 posto, rast primarnog novca iznosio je 127,8 posto. U mjesecima četvrtog tromjesečja, emisijska aktivnost Narodne banke u cijelosti je bila usmjerena na pružanje podrške Stabilizacijskom programu Vlade, pa su u skladu s tim bili projicirani i okviri rasta primarnog novca.

Tijekom cijele 1993. godine primarni novac je udeseterostručen (povećan je 2.035,6 milijardi ili 992,5 posto), a osnovni tok njegovog kreiranja bile su devizne transakcije središnje banke. Kupnjom deviza od banaka kreirano je u protekloj godini tri i pol puta više primarnog novca (1.644,6 milijardi) nego dinarskim kreditima Narodne banke Hrvatske (493,9 milijardi). Kreiranjem primarnog novca po osnovi deviznih transakcija, Narodna banka Hrvatske izravno je rješavala probleme na području dinarske likvidnosti banaka prisutne u 1993. godini i ujedno značajno povećala svoje devizne rezerve. Naime, devizne rezerve Narodne banke Hrvatske iznosile su na kraju prosinca 1992. godine 166,8 milijuna USD, a na kraju prosinca 1993. godine 612,4 milijuna USD.

Dinarski plasmani Narodne banke Hrvatske povećani su u 1993. godini ukupno za 493,9 milijardi ili 323,2 posto na prosinačkoj razini, a dvije trećine tog povećanja odnose se na porast kredita državnom proračunu. Člankom 58. Zakona o Narodnoj banci Hrvatske, koji regulira zaduživanje države kod Narodne banke Hrvatske, predviđeno je odobravanje kratkoročnih kredita državi radi premošćivanja vremenske neusklađenosti između pritjecanja prihoda i izvršavanja troškova državnog proračuna i to do visine 5 posto vrijednosti proračuna za tekuću godinu. Shodno tome, nakon naplate kredita iz 1992. godine, državnom proračunu je u

I. polugodištu 1993. godine odobreno 40 milijarda (15 milijarda u prvom i 25 milijarda u drugom tromjesečju) novih kratkoročnih kredita za premošćivanje neusklađenosti između pritjecanja prihoda i izvršavanja troškova. Projekcijom monetarne politike za III. tromjesečje 1993. godine zaduživanje države kod središnje banke nije bilo ni predviđeno. Međutim, radi konsolidiranja rashoda državnog proračuna i u svezi pripreme provedbe stabilizacijskog programa, na temelju Uredbe Vlade Republike Hrvatske o zaduženju Republike Hrvatske kod Narodne banke Hrvatske, državi je odobren dugoročni kredit u visini 350 milijardi HRD. Kredit je odobren uz kamatnu stopu od 1 posto godišnje, a bit će naplaćen u osam jednakih obroka od kojih je prvi dospio 31. prosinca 1993. godine.

Rast kredita bankama iz sredstva primarne emisije bio je u 1993. godini relativno umjeren (79,2 milijarde ili 73,5 posto), što je najvećim dijelom posljedica ukidanja kredita središnje banke odobravanih bankama u okviru namjenskih kvota i uključivanja zatečenog portfelja tih kredita u opću kvotu. Razina kredita iz primarne emisije bankama u okviru opće kvote smanjena je u I. tromjesečju 1993. godine (6,4 milijarde), da bi se tijekom drugog i trećeg tromjesečja 1993. povećala (za 55,4 milijarde, odnosno za 39,6 milijardi). No poslovne banke ni u jednom mjesecu nisu koristile maksimalno mogući iznos kredita (208 milijardi). U razdoblju listopad - prosinac 1993. postupno je smanjena razina korištenja kredita iz primarne emisije u okviru opće kvote, kako bi se bar djelomično neutralizirali monetarni efekti deviznih transakcija središnje banke. Na kraju prosinca 1993. godine, krediti Narodne banke Hrvatske odobreni poslovnim bankama u okviru opće kvote iznosili su 139,8 milijardi.

Potkraj svibnja 1993. godine Narodna banka Hrvatske počela je odobravati bankama i avansne kredite iz sredstava primarne emisije za obavljanje mjenjačkih poslova, iako to Projekcijom monetarne politike za II. tromjesečje 1993. godine nije bilo predviđeno. Krediti su bili odobravani s ciljem otkupa deviza u tijeku turističke sezone. Shodno tome, banke su bile obvezne da dio svog deviznog priljeva ostvarenog otkupom efektivnog

stranog novca i čekova prodaju Narodnoj banci Hrvatske. Avansni krediti su u cijelosti vraćeni do kraja listopada 1993. godine.

Korištenje ostalih³ kredita iz primarne emisije kod središnje banke, i to pretežito posebnih kredita odobrenih bankama iz sredstava primarne emisije za isplate štednih uloga i za plaćanja s tekućih računa građana u dinarima, intenzivirano je u IV. tromjesečju 1993. godine kao posljedica zaoštavanja problema na području dinarske likvidnosti poslovnih banaka. S 3 do 4 milijarde, koliko su iznosili tijekom godine, ostali krediti Narodne banke Hrvatske povećani su na 47,1 milijardu do kraja prosinca 1993. Od tog iznosa na posebne kredite po štednim ulozima odnosilo se 35,5 milijardi.

Iz istog razloga, u IV. tromjesečju 1993. godine, povećana su i dospjela nenaplaćena potraživanja Narodne banke Hrvatske prema bankama po osnovi kamata (na 78,9 milijardi), odnosno izostalo je očekivano povlačenje primarnog novca po toj osnovi. Redovitom pojavom, u posljednja tri mjeseca 1993, postalo je i prekoračenje korištenja raspoloživih sredstava na žiro-računima (gotovo uvijek kod istih) banaka.

Relativno snažan porast primarnog novca u 1993. godini većim se dijelom efektuirao kroz porast gotovog novca u optjecaju. U 1993. godini gotov novac u optjecaju povećan je 1.236,2 milijarde ili 945,1 posto, a samo u posljednja tri mjeseca protekle godine više se nego udvostručio.

Depoziti banaka kod Narodne banke Hrvatske povećani su u 1993. godini za 799,4 milijarde. Vezano uz porast depozita banaka na koje se obračunava obvezna rezerva, snažno su povećana sredstva obvezne rezerve izdvojena kod Narodne

³ Redoviti krediti za likvidnost iz sredstava primarne emisije, posebni krediti iz sredstava primarne emisije po štednim ulozima i tekućim računima građana u hrvatskim dinarima, te dospjela nenaplaćena potraživanja središnje banke prema bankama po kreditima iz primarne emisije.

banke Hrvatske (733,9 milijardi), a u odnosu na prosinac 1992. godine, porast su zabilježila i sredstva na žiro-računima banaka i gotovina u blagajnama banaka.

2.3. Likvidnost banaka

Izraženo prosječnom stopom primarne likvidnosti banaka (odnos sredstava na žiro-računima banaka i novčanih sredstava u blagajni banaka prema kratkoročnim izvorima sredstava banaka koja čine depozitni novac, ostali depoziti po viđenju, ograničeni depoziti, kratkoročne obveze po oročenim depozitima i izdanim vrijednosnim papirima i ostali kratkoročni depoziti), opća razina dinarske likvidnosti banaka bila je u 1993. godini niža (2,34 posto) nego u 1992. godini (3,63 posto). Likvidnost banaka nije bila ujednačena tijekom godine, a značajne razlike bile su prisutne i u likvidnosti pojedinih banaka.

U uvjetima ograničenog porasta kredita središnje banke bankama, likvidnost bankarskog sustava pretežito je u 1993. generirana prodajom deviza Narodnoj banci Hrvatske. No i pored toga prisutan nedostatak likvidnih sredstava banke su popunjavale korištenjem sredstava sekundarnih izvora likvidnosti, posebice sredstava obvezne rezerve izdvojene kod Narodne banke Hrvatske, u relativno visokim iznosima. Naime, za popunu svoje dnevne likvidnosti banke su u 1993. godini mogle, pod uvjetima utvrđenima posebnim odlukama Savjeta Narodne banke Hrvatske, koristiti sredstva obvezne rezerve i redovite kredite za likvidnost iz sredstava primarne emisije, koji se bankama odobravaju na temelju portfelja vrijednosnih papira. Uz to, za isplate dinarskih štednih uloga i za plaćanja s tekućih računa građana, u nedostatku likvidnih sredstava, poslovne banke koristile su i posebne kredite iz sredstava primarne emisije po štednim ulozima i tekućim računima građana u hrvatskim dinarima.

Dinarsku likvidnost banaka u 1993. godini, između ostalog, obilježavaju i izražene oscilacije sredstava na žiro-računima

banaka. Prosječna dnevna razina sredstava na žiro-računima banaka, koja je u siječnju 1993. bila (7 milijardi) viša nego u prosincu 1992. godine (4,4 milijarde), u veljači je smanjena (5,6 milijardi), da bi u ožujku bila udvostručena (11,5 milijardi). Slična situacija ponovila se i u drugom tromjesečju 1993. godine, s time da je problem održavanja likvidnosti posebice došao do izražaja u svibnju. Odljev sredstava sa žiro-računa banaka pratio je porast korištenja sredstava sekundarnih izvora likvidnosti. Razina korištenja sredstava sekundarnih izvora likvidnosti povećana je s prosječnih 8,5 milijardi na dan u prosincu 1992. godine, na prosječnih 20 milijardi u lipnju 1993.

Likvidnost banaka poboljšana je u ljetnim mjesecima, posebice u kolovozu, kao posljedica intervencija Narodne banke Hrvatske direktnim otkupom deviza od banaka i odobravanjem avansnih kredita mjenjačima za otkup efektivnog stranog novca i čekova. Treba spomenuti da je kolovoz, uz studeni, jedini mjesec u 1993. godini kad je stopa primarne likvidnosti banaka bila viša od 3 posto.

U rujnu, u odnosu na kolovoz sredstva na žiro-računima banaka smanjena su za trećinu, dok je razina korištenja sredstava sekundarnih izvora likvidnosti udvostručena i približila se iznosu od 50 milijardi. Međutim, u listopadu, prvom mjesecu provedbe stabilizacijskog programa Vlade Republike Hrvatske, u uvjetima strogo postavljenih okvira rasta monetarnih agregata, vezano uz porast cijena i neplanirano visoki porast gotovog novca u optjecaju početkom mjeseca, likvidnost banaka znatno je pogoršana. Sredstva na žiro-računima banaka kretala su se u tom mjesecu na razini od prosječnih 19,9 milijardi na dan, ali uz korištenje sredstava sekundarnih izvora likvidnosti u visini od prosječnih 206, 9 milijardi na dan. Stopa primarne likvidnosti banaka spustila se u listopadu na najnižu razinu zabilježenu u posljednje dvije godine (1,70 posto).

Zahvaljujući ponajprije intervencijama središnje banke na deviznom tržištu, opća razina likvidnosti banaka u studenom 1993. može se ocijeniti zadovoljavajućom. U tom mjesecu

zabilježena je najviša stopa primarne likvidnosti banaka u 1993. godini od čak 3,46 posto. U studenom je obustavljeno odobravanje "prekonoćnih" kredita za likvidnost preko Tržišta novca. Ponovnim uvođenjem tih kredita u prosincu, ponovno dolazi do smanjenja prosječne dnevne razine korištenja sredstava sekundarnih izvora likvidnosti, ali je i razina sredstava na žiro-računima banaka smanjena na gotovo trećinu zabilježene u studenom.

3. INSTRUMENTI I MJERE MONETARNE POLITIKE

3.1. Krediti bankama

Tijekom 1993. godine Narodna banka Hrvatske kreirala je primarni novac u prvom redu deviznim transakcijama, odnosno kupnjom deviza od banaka, a tek u manjoj mjeri odobravanjem dinarskih kredita bankama i Republici Hrvatskoj.

Krediti bankama povećani su u 1993. godini za 79 milijardi prema prosincu 1992. godine. U okviru tog iznosa krediti iz opće kvote povećani su za 38 milijardi, a posebni kredit po štednim ulozima i tekućim računima građana, te krediti za likvidnost za ukupno 41 milijardu. Osim toga, tijekom ljeta banke su koristile i kredite (predujmove) za obavljanje mjenjačkih poslova u ukupnom iznosu od 44 milijarde koji su naplaćeni do kraja listopada 1993. godine.

Potrebno je istaknuti da je dokinućem selektivnog kreditiranja banaka početkom godine i formiranjem opće kvote, distribuiranje kredita iz sredstava primarne emisije po bankama provedeno temeljem koeficijenata utvrđivanih različito po tromjesečjima i to prema: osnivačkom fondu i rezervama, kratkoročnim kreditima za proizvodnju ratarskih kultura, ili financiranje zaliha, te prema depozitima banaka.

Visina opće kvote bila je određivana Odlukama Savjeta Narodne banke Hrvatske koje su pratile okvire monetarnih projekcija.

Sukladno donošenju Stabilizacijskog programa i provođenju restriktivne kreditno monetarne politike, od mjeseca listopada pa do kraja 1993, visina opće kvote postupno je smanjivana. Ukupno smanjenje kredita iznosi 50 milijardi. Stanje kredita iz sredstava primarne emisije odobrenih bankama na kraju prosinca 1993. godine iznosilo je 187 milijardi.

3.2. Krediti državi i prijenos emisijske dobiti

Narodna banka Hrvatske tijekom 1993. godine odobrila je Državnom proračunu ukupno 390 milijardi novih kredita. Do kraja godine naplaćen je kratkoročni kredit odobren za premošćivanje neusklađenosti između pritjecanja prihoda i izvršavanja troškova u iznosu od 40 milijardi.

Uz preostali iznos od 350 milijardi kredita odobrenog u skladu s posebnom Uredbom Vlade u rujnu 1993. godine država koristi i 15,5 milijardi dugoročnog kredita odobrenog 1991. godine.

Zakonom o Narodnoj banci Hrvatske određeno je da višak prihoda nad rashodima Narodne banke Hrvatske predstavlja prihod državnog proračuna. Ostvareni višak prihoda nad rashodima po godišnjem obračunu za 1993. godinu iznosi 320 milijardi. Od navedenog iznosa 27 milijardi je prenijeto državnom proračunu kao akontacija, a prijebojem su izmirene obveze Republike Hrvatske prema središnjoj banci u iznosu od 140 milijardi. Preostalim iznosom od 153 milijarde izmirene su obveze Republike Hrvatske prema Međunarodnom monetarnom fondu i drugim međunarodnim financijskim institucijama.

3.3. Intervencije na deviznom tržištu

U 1993. godini Narodna banka Hrvatske otkupila je deviza od poslovnih banaka u dinarskoj protuvrijednosti od 1.645 milijardi.

Sukladno izmjeni instrumentarija monetarne politike od kraja kolovoza 1993. godine, te u svezi provođenja Stabilizacijskog programa, napravljen je bitan pomak glede načina kupnje deviza. Prihvaćeni sustav tečaja, (plutajući upravljani tečaj), omogućio je središnjoj banci da krene s intervencijama odnosno aukcijama na deviznom tržištu. Tijekom mjeseca studenog i prosinca, od kada se primjenjuje sistem aukcija na deviznom tržištu, Narodna banka Hrvatske kupila je deviza u ukupnom iznosu od 209,9 milijuna DEM.

3.4. Rezerve banaka kod Narodne banke Hrvatske

3.4.1. OBVEZNA REZERVA BANAKA KOD NARODNE BANKE HRVATSKE

Obvezna rezerva, klasični instrument monetarne politike, predstavlja obvezno držanje određene razine dinarskih sredstava banaka na računu kod središnje banke. Obveznom rezervom uglavnom se regulira razina likvidnosti banaka.

Izdvajanje sredstava obvezne rezerve banaka bilo je u 1993.godini uređeno Odlukom o obveznoj rezervi banaka kod Narodne banke Hrvatske.

Visina obvezne rezerve definirana je :

- a) propisanom osnovicom za izračun obvezne rezerve (ukupni depoziti banaka, osim deviznih depozita i određenih depozita koji se izuzimaju iz osnovice npr. sredstva primljena od Narodne banke Hrvatske i banaka, sredstva primljena na ime pomoći područjima nastradalim od elementarnih nepogoda);*
- b) stopom obvezne rezerve.*

Do rujna 1993. godine obvezna rezerva banaka obračunavala se primjenom diferenciranih stopa obvezne rezerve.

Obvezna rezerva banaka na depozite po viđenju i depozite oročene do 3 mjeseca obračunavala se po stopi koja se kretala od 11 posto u siječnju do 29,5 posto u rujnu, dok se obvezna rezerva na depozite oročene preko 3 mjeseca obračunavala po stopi od 5,5 posto.

U listopadu 1993.godine uvedena je jedinstvena stopa obvezne rezerve na depozite banaka: 22,7 posto. Izuzetno, na depozite financijskih institucija, kojih su osnivači banke, obračunavala se obvezna rezerva po stopi od 100 posto.

Izdvojena sredstva obvezne rezerve banaka povećala su se u 1993.godini za 732 milijarde ili 2.237,6 posto.

Povećanje izdvojenih sredstava obvezne rezerve dijelom je uslijedilo autonomnim porastom depozita koji čine osnovicu za obračun obavezne rezerve i koji su se u 1993. godini povećali 3.180 milijardi ili 903 posto, a dijelom kao efekt povećanja stope obvezne rezerve.

U svibnju 1993. godine, bile su objedinjene obveza držanja dijela minimalne rezerve likvidnosti u blagajničkim zapisima Narodne banke Hrvatske i obveza izdvajanja obvezne rezerve na depozite kod banaka. Stopa obvezne rezerve na kratkoročne depozite povećana je tom prilikom s 13 posto na 23,5 posto.

3.4.1.1. Korištenje sredstava obvezne rezerve za potrebe dnevne likvidnosti banaka

Korištenje sredstava obvezne rezerve banaka izdvojene kod Narodne banke Hrvatske za potrebe dnevne likvidnosti banaka u 1993. godini regulirano je Odlukom o načinu i uvjetima korištenja obvezne rezerve banaka za održavanje njihove dnevne likvidnosti ("Narodne novine" broj 73/91, 51/93, 92/93 i 107/93). Sukladno

navedenoj odluci, banke mogu koristiti sredstva izdvojene obvezne rezerve za:

- a) pokriće negativne razlike na žiro računu banke nastale terećenjem njezinog računa isplatama po štednim ulozima i tekućim računima građana kod drugih banaka i pošta,
- b) pokriće negativne razlike na žiro računu banke nastale neusklađenošću odljeva i priljeva sredstava deponenata na račun banke kod ZAP-a i
- c) vraćanje prekonoćnih kredita.

Do svibnja 1993. godine banke su mogle koristiti sredstva obvezne rezerve najviše do visine od 30 posto vrijednosti izdvojenih sredstava obvezne rezerve. Krajem svibnja dozvoljeno korištenje sredstava obvezne rezerve smanjeno je na 15 posto. Banka se može koristiti sredstvima obvezne rezerve najviše deset radnih dana u mjesecu.

Ako se banka u jednom danu koristi sredstvima obvezne rezerve u iznosu većem od dozvoljenog, narednih sedam radnih dana od dana kada je prestala koristiti obveznu rezervu, ne može odobravati kredite, niti druge plasmane. Ako se banka koristi obveznom rezervom dulje od 10 radnih dana u mjesecu, smatra se nelikvidnom i prema njoj se poduzimaju posebne mjere sukladno Odluci o načinu obavljanja kontrole i mjerama prema bankama i drugim financijskim organizacijama.

Prosječna dnevna razina sredstava obvezne rezerve korištenih za popunu dnevne likvidnosti banaka u prvom tromjesečju 1993. godine iznosila je 4 milijarde, u drugom tromjesečju 10 milijardi i u trećem tromjesečju 23 milijarde. U posljednja tri mjeseca 1993. godine, kada se likvidnost banaka značajno pogoršala, prosječno dnevno korištenje sredstava obvezne rezerve iznosilo je 136 milijardi.

3.4.2. MINIMALNA LIKVIDNOST BANAKA

Instrument minimalne likvidnosti banaka predstavlja obvezu banaka da u strukturi svojih sredstava osiguraju propisani minimum sredstava u najlikvidnijem obliku (gotovina u blagajni, sredstva na računima kod Narodne banke Hrvatske i kvalitetni vrijednosni papiri). Minimalna likvidnost banaka u 1993. godini bila je regulirana Odlukom o načinu održavanja minimalne likvidnosti banaka.

Prema toj odluci, banke su u 1993. godini radi održavanja svoje likvidnosti bile dužne, u prosjeku, tijekom mjeseca držati minimum rezerve likvidnosti u novčanim sredstvima (3 posto od kratkoročnih izvora sredstava), a do 20. svibnja 1993. godine, banke su bile obvezne dio minimalne rezerve likvidnosti svakodnevno držati i u blagajničkim zapisima Narodne banke Hrvatske (8,6 posto od ukupnih kratkoročnih izvora sredstava). U trenutku dokidanja obveze, obvezno upisani blagajnički zapisi Narodne banke Hrvatske s osnova minimalne likvidnosti iznosili su 65 milijardi.

Sredstva minimalne likvidnosti banaka u novčanim sredstvima tijekom 1993. godine povećala su se s 11 na 111 milijardi, što predstavlja rast od 954 posto. Visok porast sredstava minimalne likvidnosti u novčanim sredstvima posljedica je porasta kratkoročnih izvora sredstava koja su činila osnovicu za izračun obveze minimalne likvidnosti.

Banke su u 1993. godini mogle 80 posto obveze minimalne likvidnosti u novčanim sredstvima imati u blagajničkim zapisima Narodne banke Hrvatske.

3.5. Kamatne stope Narodne banke Hrvatske

Kamatne stope Narodne banke Hrvatske tijekom 1993. godine utvrđivane su na mjesečnoj razini.

Aktivne kamatne stope Narodne banke Hrvatske bile su utvrđene na:

- *kredite iz primarne emisije u okviru "opće kvote" u visini eskontne stope;*
- *kredite za održavanje dnevne likvidnosti u visini od 115 posto eskontne stope i*
- *nepravilno izdvojenu obveznu rezervu, na poseban kredit za isplatu štednih uloga i za plaćanje s tekućih računa građana, te na korištenje sredstava iznad iznosa raspoloživih sredstava na žiro računima banaka tj. minusni saldo, a visina kamatne stope se mijenjala. Do lipnja 1993. godine bila je utvrđena u visini od 150 posto eskontne stope, a za mjesec srpanj i kolovoz povećana je na visinu od 180 posto eskontne stope, odnosno 200 posto eskontne stope za rujan i dio listopada 1993. U četvrtom tromjesečju 1993. godine kamatna stopa, razmjerno tada utvrđenoj eskontnoj stopi iznosila je u listopadu 30 posto; u studenom 18 posto; i u prosincu 12 posto.*

Kod određivanja pasivnih kamatnih stopa Narodne banke Hrvatske došlo je do nekih izmjena tijekom prošle godine. Prva izmjena bila je vezana za upis blagajničkih zapisa Narodne banke Hrvatske. Naime, do mjeseca studenog prošle godine pasivna kamata za upisane blagajničke zapise Narodne banke Hrvatske bila je unaprijed utvrđivana zajedno s drugim kamatnim stopama. Kako je u međuvremenu došlo do bitnih promjena u načinu njihove prodaje odnosno kupnje (licitiranje na aukcijama), prestalo se s mjesečnim utvrđivanjem kamatnih stopa za blagajničke zapise Narodne banke Hrvatske.

Druga izmjena odnosila se na kamatu za izdvojenu obveznu rezervu banaka. Do početka listopada prošle godine središnja banka plaćala je kamatu na navedena sredstva. Kamatna stopa bila je u visini 50 posto od eskontne stope za depozite po viđenju, a za oročene depozite u visini eskontne stope. Svrha plaćanja kamate za navedena sredstva bila je smanjenje oportunitetnih troškova kod banaka. Međutim, sukladno provođenju restriktivne monetarne politike u IV tromjesečju 1993. godine, kamatna stopa za izdvojenu obveznu rezervu od mjeseca listopada bila je ukinuta.

3.6. Blagajnički zapisi Narodne banke Hrvatske

Blagajnički zapisi, odnosno vrijednosni papiri središnje banke su kratkoročni, nerizični vrijednosni papiri. Takvi vrijednosni papiri se zajedno sa državnim vrijednosnim papirima, kod većine središnjih banaka u svijetu, koriste u operacijama na otvorenom tržištu u cilju reguliranja monetarnih kretanja.

Nastojeći dijelom prihvatiti i postupno primijeniti iskustva većine središnjih banaka u prometu vlastitim vrijednosnim papirima, krajem prošle godine, Narodna banka Hrvatske uvela je novi način njihove prodaje. Dotadašnji upis blagajničkih zapisa NBH bio je, u suštini, administrativno određivan, kako zbog prethodnog utvrđivanja neatraktivne kamatne stope tako i zbog obvezatnosti njihovog upisa. Pomak je napravljen početkom mjeseca studenog s uvođenjem aukcija blagajničkih zapisa Narodne banke Hrvatske. Na aukcijama poslovne banke slobodno obznanjuju količinu blagajničkih zapisa Narodne banke Hrvatske koju žele kupiti, kamatnu stopu te rok dospjeća. Ukupno prihvaćeni iznosi na aukcijama, te postignuta prosječna kamatna stopa, nakon završetka aukcije objavljuju se svim poslovnim bankama.

Do kraja prošle godine odziv banaka za navedeni način trgovanja vrijednosnim papirima bio je daleko ispod očekivanog. Razloga ima nekoliko, a neki od njih su i: neiskustvo poslovnih banaka

oko poslovanja sa vrijednosnim papirima te potencijalnim mogućnostima njihove primjene i postizanje boljih kamatnih stopa u međubankovnom kreditiranju.

Ukupni iznos kupljenih blagajničkih zapisa Narodne banke Hrvatske putem aukcija, u zadnja dva mjeseca 1993. godine, iznosio je 25,3 milijarde.

4. PLATNA BILANCA REPUBLIKE HRVATSKE

4.1. Tekuće transakcije

Tijekom 1993. godine ostvaren je suficit tekućeg računa platne bilance u iznosu od 293 milijuna USD i to kao rezultat neto prihoda od usluga u vrijednosti od 565 milijuna USD i neto priljeva po jednostranim transferima s inozemstvom u vrijednosti od 633 milijuna USD, te negativnog salda a) robne razmjene s inozemstvom od 762 milijuna USD i b) većih rashoda od prihoda po kamatama u iznosu od 143 milijuna USD.

Visoki negativni saldo robne razmjene uzrokovan je smanjenjem izvoza i porastom uvoza, u odnosu na prethodnu godinu, dok je suficit od usluga prvenstveno rezultat povećanja priljeva deviza od turizma. Do bitnog povećanja priljeva deviza u odnosu na 1992. godinu došlo je kod službenih i privatnih jednostranih transfera i to povećanjem otkupa deviza od stanovništva i od pomoći iz inozemstva.

4.1.1. ROBNA RAZMJENA

U 1993. godini ukupno je izvezeno robe u vrijednosti od 3.904 milijuna USD, što je za 15,1 posto manje nego u istom razdoblju prošle godine. Ukupna vrijednost izvoza niža je u odnosu na prethodnu godinu za 694 milijuna USD i to najvećim dijelom zbog smanjenja izvoza u Sloveniju i Švedsku.

Vrijednost ukupnog uvoza u 1993. godini iznosi 4.666 milijuna USD što je povećanje u odnosu na prethodnu godinu od 4,6 posto, a prvenstveno se odnosi na proizvode za investicije i robu široke potrošnje. Najviše je uvezeno robe iz razvijenih zemalja, a vrijednost uvoza iz tih zemalja porasla je u odnosu na prethodnu godinu za 23,4 posto. Uvoz iz zemalja Europske unije porastao je za 21 posto, a iz zemalja EFTA za 40 posto.

4.1.2. NEROBNA RAZMJENA

Tijekom 1993. godine ostvaren je prihod od usluga u iznosu od 1.807 milijuna USD, što je u odnosu na 1992. godinu povećanje od 20 posto. U istom razdoblju rashodi su porasli za 14 posto.

Porast prihoda od usluga ostvaren je porastom prihoda od turizma i porastom prihoda od ostalih usluga, dok su prihodi od međunarodnog prometa niži od prošlogodišnjeg ostvarenja.

Udjel turizma u prihodima od usluga iznosio je u 1992. godini 36 posto a u 1993. godini 46 posto. Udjel u rashodima po osnovi turizma povećan je sa 14,5 posto na 29,4 posto. Neto prihod od turizma povećan je od 385 milijuna USD u 1992. godini na 467 milijuna USD u 1993. godini, što je povećanje od 21,2 posto.

Prihodi od međunarodnog prometa iznose 675 milijuna USD i niži su za 8,9 posto od prošlogodišnjeg ostvarenja, dok su rashodi u istom razdoblju sniženi za 13,6 posto. Najviši udjel u prihodima i rashodima od prometa ima pomorski prijevoz. Neto prihod od prometa u 1993. godini iznosi 179 milijuna USD.

Kod ostalih usluga zabilježeno je u 1993. godini neto smanjenje od 80 milijuna USD u odnosu na 1992. Uslužne djelatnosti veoma su osjetljive na ratne rizike što je razlog izostanka većeg deviznog priljeva po toj osnovi.

U 1993. godini povećan je pozitivni saldo po osnovi jednostranih transfera. Razlozi povećanog priljeva deviza su: povećan otkup

efektive od stanovništva, doznake iz inozemstva na devizne račune građana, te povećan priljev sredstava po osnovi pomoći iz inozemstva.

4.2. Kapitalne transakcije

Suprotno postavljenim ciljevima, tijekom 1993. godine nastavljeno je smanjivanje inozemnog duga. Neto otplate kredita uzetih u inozemstvu iznosile su 52 milijuna USD, pa je stanje glavnice inozemnog duga za kratkoročne, srednjoročne i dugoročne kredite na kraju 1993. godine, uključujući kratkoročni dug ovlaštenih banaka, iznosilo 2.545 milijuna USD. Tako je inozemni dug, po osnovi glavnice za 100 milijuna USD manji nego u 1992, što je posljedica većih otplata, ali i promijenjenih intervalutarnih odnosa.

Ukupno stanje duga Republike Hrvatske prema inozemstvu, uključujući i dospjele, a neizmirene obveze po osnovi kamata, iznosilo je na kraju 1993. godine 2.638 milijuna USD.

Tijekom 1993. godine korišteno je novih srednjoročnih i dugoročnih kredita iz inozemstva u iznosu od 154 milijuna USD, što je 152 posto više nego u 1992. godini. Od toga iznosa 84,4 posto ili 130 milijuna USD iskorišteno je za plaćanje uvoza opreme, svega 3,9 posto ili 4,5 milijuna USD za plaćanje materijala za reprodukciju, dok je svega 6,3 posto ili 9,6 milijuna USD dobiveno kao gotovinska sredstva.

Od ukupno 367 milijuna USD glavnice dospjele u 1993. godini po srednjoročnim i dugoročnim kreditima otplaćeno je 194 milijuna USD, dok je 173 milijuna USD neizmireno tako da uz prethodno dospjele obveze, ukupne dospjele, a neizmirene obveze prema inozemstvu na kraju 1993. godine iznose 543 milijuna USD.

Kamate na kredite uzete u inozemstvu također nisu redovito plaćane, pa je ostala neplaćena obveza iz 1993. godine po kamatama u iznosu od 77 milijuna USD.

Bilanca kapitalnih transakcija u 1993. godini pokazuje neto priljev kapitala u iznosu od 60 milijuna USD.

Na kraju 1993. godine potraživanja po osnovi kredita odobrenih inozemnim korisnicima iznosila su do 554 milijuna USD; najveći dio odnosio se na kredite odobrene za izvoz robe i usluga, a manji dio na kredite za izvođenje investicijskih radova u inozemstvu. Tijekom 1993. godine izvezeno je robe i izvršeno usluga na kredit u vrijednosti do 30 milijuna USD, dok je u istom razdoblju naplaćeno 76 milijuna USD glavnice i 12 milijuna USD kamata. Dospjela potraživanja po kreditima odobrenim inozemnim korisnicima iznose 120 milijuna USD, i većim se dijelom odnose na potraživanja iz zemalja Afrike, Bliskog istoka i Azije.

4.3. Devizne rezerve Narodne banke Hrvatske

Devizne rezerve Narodne banke Hrvatske na kraju 1993. godine dosežu visinu od 612 milijuna USD. Porast ostvaren u 1993. godini iznosi 446 milijuna USD, ili 267 posto u odnosu prema stanju na kraju 1992. godine.

Od ukupnog stanja deviznih rezervi na kraju 1993. godine 85 posto deviznih sredstava bilo je tijekom godine plasirano na svjetskom deviznom tržištu s rokovima do mjesec dana i kod prvoklasnih svjetskih banaka gledano prema stupnju sigurnosti, likvidnosti i rentabilnosti njihovog poslovanja.

Izrazito visok porast deviznih rezervi Narodne banke Hrvatske u 1993. godini odraz je obveze poslovnih banaka da 35 posto od ukupnih stranih sredstava plaćanja otkupljenih od domaćih i stranih fizičkih osoba prenesu Narodnoj banci Hrvatske, kao i

drugih instrumenata devizne i monetarne politike koji su bili primjenjivani tijekom 1993. godine.

U četvrtom tromjesečju 1993. godine Narodna banka Hrvatske započela je intervencijskom kupnjom deviza na deviznom tržištu. Stupanjem na snagu Zakona o osnovama deviznog sustava, deviznog poslovanja i prometu zlata, centralna banka je po prvi put nastupala na domaćem tržištu u ulozi intervenijenta na bankarskim aukcijama. U ovom razdoblju Narodna banka Hrvatske intervenirala je samo kupnjom deviza na deviznom tržištu, i temeljem tih intervencija otkupila je od poslovnih banaka 122 milijuna USD.

Po svim osnovama priljeva deviza u Narodnu banku Hrvatske i po naplaćenim kamatama na deponirana devizna sredstva u inozemstvu, koje su u 1993. iznosile 17 milijuna USD, ostvaren je u 1993. godini u Narodnoj banci Hrvatske devizni priljev u iznosu od 770 milijuna USD. Odljev deviznih sredstava Narodne banke Hrvatske realiziran je prodajom deviza poslovnim bankama u iznosu od 286 milijuna USD i to po osnovi reotkupa deviza, kao i plaćanjem dospjelih obaveza prema Međunarodnom monetarnom fondu u iznosu od 32 milijuna USD.

4.4. Politika tečaja domaće valute

U uvjetima visoke inflacije tijekom prvih deset mjeseci 1993. godine tečaj domaće valute bio je formiran na temelju indikatora o kretanju cijena i nije imao karakteristike tržišne vrijednosti domaće valute, već dogovornog utvrđivanja njegove razine. Do listopada je, uglavnom uspješno, održavana cjenovna konkurentnost hrvatskog izvoza, ali je ustaljena razina mjesečne inflacije od 25 do 30 posto dijelom bila i rezultat dinamične deprecijacije domaće valute.

U tom razdoblju, tečaj domaće valute deprecirao je u odnosu na "košaru" sedam najzastupljenijih valuta u platnom prometu Republike Hrvatske s inozemstvom za 650 posto, dok je porast

domaćih cijena bio veći od porasta cijena u zemljama tih valuta za 793 posto. U promatranom razdoblju tečaj domaće valute realno je deprecirao za oko 20 posto, odnosno cjenovna konkurentnost je u deset mjeseci 1993. godine bila pogoršana za isti postotak. Usporenjom deprecijacijom domaće valute u odnosu na disparitet domaćih i inozemnih cijena nastojalo se bezuspješno usporiti inflatorna kretanja.

U takvim uvjetima Vlada Republike Hrvatske odlučila se na usvajanje stabilizacijskog programa, čiji je osnovni cilj smanjivanje inflacije i stvaranje stabilnih uvjeta privređivanja. Jedna od ključnih mjera u sklopu ovog programa je i prelazak na tržišno utvrđivanje vrijednosti domaće valute, uz istovremenu aktivnu ulogu Narodne banke Hrvatske koja svojim intervencijama na deviznom tržištu, u okviru utvrđenih ciljeva monetarne politike, djeluje u obrani vrijednosti domaće valute, u prvom redu braneći njenu stabilnost. Prelazak na tržišno utvrđivanje tečaja domaće valute u bankama, u uvjetima restriktivne monetarne politike, odnosno smanjene ponude domaće valute, i izrazite devizne likvidnosti bankarskog sustava, uvjetovao je i aprecijaciju, odnosno jačanje, tečaja domaće valute. Tržišni mehanizam ponude i potražnje kontrolira Narodna banka Hrvatske, kao dio svoje osnovne funkcije, i svojim intervencijama na deviznom tržištu održavala je tečaj u 1993. godini na razini od oko 3.800 hrvatskih dinara za jednu njemačku marku. Intervencije Narodne banke Hrvatske, temeljem tečajeva iz ponuda banaka na intervencijskoj licitaciji, od početka studenog do kraja prosinca 1993. godine iznosile su 210 milijuna njemačkih maraka, i uspješno su spriječile daljnju aprecijaciju domaće valute. Iako donja intervencijska točka nije utvrđena smatra se da bi se aprecijacija ispod održavanog nivoa mogla u neprihvatljivom omjeru odraziti na izvoznost, koja je u velikoj mjeri već smanjena ostvarenom aprecijacijom.

Prisutno nezadovoljstvo izvoznika mora se ocjenjivati i u svjetlu činjenice da je u trenutku usvajanja stabilizacijskog programa, izvršena i jednokratna devalvacija hrvatskog dinara od 19,5 posto u odnosu na njemačku marku. Jasnim stavom Vlade da je

Narodna banka Hrvatske obvezna braniti deprecijaciju domaće valute iznad te razine, stvoreno je povjerenje gospodarstva u odlučnost svih nadležnih tijela da odgovore tim zadacima. Tečaj domaće valute, formiran tržišnim kretanjima, postupno se, iako u kratkom roku, vratio upravo na razinu prije izvršene devalvacije i može se reći da je tržišnim zakonima i intervencijskom politikom Narodne banke Hrvatske stabiliziran, te da sa svoje strane aktivno utječe na globalno stabiliziranje cijena.

5. POSLOVI S MEĐUNARODNIM FINANCIJSKIM INSTITUCIJAMA

5.1. Članstvo u Međunarodnom monetarnom fondu

Hrvatska je postala članica Međunarodnog monetarnog fonda na temelju odluke Izvršnog odbora Fonda o uvjetima učlanjenja od 14. prosinca 1992. godine. Te uvjete Hrvatska je efektivno i u potpunosti ispunila 15. siječnja 1993. godine. Temeljem tog članstva, Narodna banka Hrvatske određena je za financijskog agenta i za depozitara sredstava Međunarodnog monetarnog fonda u Republici Hrvatskoj.

5.1.1. UPLATA KVOTE

Ukupna kvota Republike Hrvatske u MMF-u iznosi 262 milijuna SDR i predstavlja sukcesijom naslijeđenih 28,49 posto ukupne kvote bivše SFRJ. Temeljem IX. Općeg povećanja sredstava Fonda u 1993. godini bilo je potrebno uplatiti dio kvote u konvertibilnoj valuti. Razina deviznih rezervi Republike Hrvatske početkom 1993. godine bila je takva da je Narodna banka Hrvatske povukla od Fonda sredstva rezervne tranše u visini od 20 milijuna SDR i u ožujku 1993. godine izvršila navedenu obvezu u ime države. Dio kvote bilo je potrebno uplatiti u domaćoj valuti. Taj dio kvote država je djelomično pokrila izdavanjem vlastite mjenice, a djelomično uplatom 6,5 milijardi HRD na račune Fonda kod Narodne banke Hrvatske.

5.1.2. OTVARANJE I VOĐENJE RAČUNA OPĆIH SREDSTAVA FONDA KOD NARODNE BANKE HRVATSKE

U Narodnoj banci Hrvatske vode se tri računa Fonda: dva računa depozita (Račun br.1 i Račun br.2) i Račun vrijednosnih papira. Knjiženja na navedenim računima provode se u skladu sa knjigovodstvenim procedurama Fonda i vode se u hrvatskim dinarima. Zbog promjena tečaja hrvatskog dinara prema SDR, stanja na računima Fonda bila su tijekom 1993. godine tri puta revalorizirana, dok se svakomjesečno, stanje na tim računima, međusobnim slanjem izvoda, usklađuje s Fondom. Tečaj SDR prema hrvatskom dinaru iznosio je na kraju prosinca 1993. godine 9.013 HRD.

5.1.3. PODMIRIVANJE PREUZETIH OBVEZA PREMA MMF-u

Republika Hrvatska je sukcesijom članstva u Fondu preuzela obveze koje su proizašle iz korištenja sredstava po osnovi stand-by aranžmana s Fondom, zaključenog s bivšom SFRJ. Tijekom 1993. godine Narodna banka Hrvatske izvršila je plaćanja glavnice u iznosu od 17 milijuna SDR i 2 milijuna SDR kamate radi otplate duga po osnovi stand-by aranžmana.

Članstvom u Fondu, Republika Hrvatska automatski je postala i članicom Odjela specijalnih prava vučenja, gdje joj je otvoren Račun specijalnih prava vučenja (Special Drawing Rights - SDR). Sredstva na navedenom računu trebaju se voditi u aktivi bilance centralne banke i čine dio deviznih rezervi Narodne banke Hrvatske.

Preuzimanjem članstva Republike Hrvatske u MMF-u naslijeđena je i obveza koja proizlazi iz Alokacije specijalnih prava vučenja. Na osnovi toga, Narodna banka Hrvatske izvršila je u 1993. godini plaćanja prema Fondu koja se odnose na troškove neto kumulativne alokacije u iznosu od 2,8 milijuna SDR. Međutim, naslijeđivanjem alokacije preuzeta je isključivo obveza, dok se sa stručnjacima Fonda provode intenzivne konzultacije o tome kako

izvršiti potrebnu evidenciju u knjigama Narodne banke Hrvatske, financijskog agenta, odnosno, depozitara države.

Pravno reguliranje uvjeta i načina izmirivanja obveza koje proizlaze iz članstva Republike Hrvatske u Fondu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama, definirano je posebnom Odlukom Vlade Republike Hrvatske o načinu vođenja poslova i izmirivanju obveza koje proizlaze iz članstva Republike Hrvatske u MMFu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama.

5.1.4. SURADNJA S MEĐUNARODNIM MONETARNIM FONDOM

Međunarodni monetarni fond redovito, jednom godišnje, sa svakom članicom Fonda obavlja konzultacije prema Članku IV Statuta Fonda. Ovim konzultacijama utvrđuju se financijska i privredna stabilnost zemlje koje su garancija stabilnosti sustava deviznog tečaja i daljnjeg funkcioniranja međunarodnog monetarnog sustava.

U lipnju 1993. godine, održane su po prvi put konzultacije Fonda o Hrvatskoj. U tijeku konzultacija predstavnici Fonda upoznali su se s ekonomskim sustavom Republike Hrvatske i tekućim makroekonomskim kretanjima. Rezultat konzultacija bilo je Izvješće Fonda o Hrvatskoj, kojeg je usvojio Odbor izvršnih direktora.

U okviru tehničke pomoći, Republiku Hrvatsku su tijekom 1993. godine posjetile brojne misije tehničke pomoći s fiskalnog, monetarnog i deviznog područja, te područja supervizije banaka i domaćeg platnog prometa.

Uz tehničku podršku Međunarodnog monetarnog fonda, a u okviru transformacije cijelog bankarskog i platnog sustava Hrvatske prema svjetskim i europskim standardima, Narodna banka Hrvatske je aktivno sudjelovala u donošenju Zakona o platnom prometu u zemlji. Tim prijelaznim zakonom Narodna

banka Hrvatske je, kao centralna banka djelomično preuzela kontrolu i nadležnost za platni sustav u zemlji, naročito kroz sudjelovanje u radu Upravnog odbora Zavoda za platni promet i SWIFT-a, (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication - svjetska mreža za razmjenu poruka među financijskim organizacijama - sa sjedištem u Belgiji), budući da SWIFT pored prijenosa poruka za međunarodna plaćanja, centralnoj banci i klirinškoj kući pruža i posebne usluge za domaći platni promet.

5.2. Članstvo u drugim međunarodnim financijskim institucijama i njihovim afilijacijama

Republika Hrvatska je tijekom 1993. godine postala, na osnovi članstva u Međunarodnom monetarnom fondu i kao država sukcesor bivše SFRJ, članicom najvažnijih međunarodnih financijskih institucija:

1. Međunarodne banke za obnovu i razvoj (IBRD) i njezinih afilijacija Međunarodne financijske korporacije (IFC), Multilateralne agencije za garantiranje investicija (MIGA) i Međunarodnog udruženja za razvoj (IDA),
2. Europske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i
3. Interameričke banke za razvoj (IDB).

Republika Hrvatska je sukcesijom naslijedila 28,49 posto kapitala bivše SFRJ u Interameričkoj banci za razvoj (IDB), kao i 29,38 posto u Svjetskoj banci i njenim afilijacijama.

Konačnu odluku o dijelu kapitala koji će Hrvatska naslijediti u Europskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD) Odbor guvernera EBRD donijet će po okončanju pregovora o sukcesiji bivše SFRJ.

Temeljem posebnog zakona o prihvaćanju članstva Republike Hrvatske u međunarodne financijske institucije, Narodna banka Hrvatske određena je za financijskog agenta i depozitara njihovih sredstava u Republici Hrvatskoj. Narodna banka Hrvatske otvorila

je i održava depozitne račune navedenih financijskih institucija (vršeći njihovu revalorizaciju), te je u ime i za račun Republike Hrvatske izvršila uplate dionica koje je Republika Hrvatska bila obvezna upisati.

	- u milijunima USD -					- u milijunima ECU -
	IBRD	IDA	IFC	MIGA	IDB	EBRD
Uplaćeni kapital	13,6	23,5	1,7	0,4	0,9	0,1
Kapital "na poziv"	142,0	-	-	1,6	17,4	0,7

Aktivnosti Narodne banke Hrvatske, depozitara međunarodnih financijskih institucija, bile su tijekom 1993. posebno usmjerene na razvijanje suradnje sa Svjetskom bankom i Europskom bankom za obnovu i razvoj.

Te aktivnosti odvijale su se primarno kroz rad s brojnim misijama Svjetske banke, koje su se odnosile na područje utvrđivanja kvalitete (boniteta) i kontrole poslovanja banaka, te sanacije banaka.

U radu s misijom EBRD, koja je radi izrade dokumenta "Strategy for Croatia" (u kojem se analizira tekuća politička i ekonomska situacija i proces tranzicije) posjetila Hrvatsku, predstavnici Narodne banke Hrvatske posebno su aktivno sudjelovali. Ovaj dokument je temeljni akt kojim EBRD definira područje moguće suradnje sa članicama.

5.3. Inozemni dug

Tijekom 1993. godine bili su uspostavljeni prvi kontakti i pripremani multilateralni pregovori s grupama najvećih inozemnih vjerovnika: s inozemnim komercijalnim bankama (članicama Londonskog kluba) i s državama - kreditorima (članicama

Pariškog kluba) o zajedničkom utvrđivanju hrvatskog eksternog duga i njegovom reprogramiranju odnosno refinanciranju.

Utvrđivanje odnosa s najvećim inozemnim vjerovnicima pretpostavlja prije svega a) zaključivanje sporazuma o dijelu duga koji su zaključili dužnici iz Hrvatske, b) definiranje i preuzimanje dijela duga koji je zaključila bivša SFRJ i c) dogovor o rješavanju dospjelih nepodmirenih obveza.

U pregovorima Narodne banke Hrvatske, nadležnih ministarstava i Privredne banke d.d. Zagreb (koja je određena za agenta Republike Hrvatske), s Međunarodnim koordinacijskim komitetom (MKK) vjerovnika koji predstavlja inozemne komercijalne banke bili su prezentirani naši temeljni principi na kojima bi se rekonstruirao Novi financijski sporazum (NFS) i Sporazum o trgovačkoj olakšici što su bili zaključeni 1988. godine: 1) ukidanje klauzule o solidarnoj odgovornosti s dužnicima s područja bivše SFRJ, 2) preuzimanje dijela neraspoređenog duga bivše SFRJ, 3) dogovor o plaćanju dospjele nepodmirene kamate kroz potpisivanje novog sporazuma uz kapitalizaciju, 4) zaključivanje sporazuma o hrvatskom dijelu duga, 5) oslobađanje obveze plaćanja po zaključnicama vlasnika iz bivših republika Srbije i Crne Gore te 6) reprogramiranje ugovorenih otplata i duga.

Međunarodni koordinacijski komitet (MKK) prihvatio je prijedlog o ukidanju klauzule o solidarnoj odgovornosti (1) i prijedlog o zaključivanju sporazuma o hrvatskom dijelu duga (4), no dogovor o visini vanjskog duga Republike Hrvatske prema inozemnim komercijalnim bankama zasada nije postignut.

U pregovorima sa Sekretarijatom zemalja članica Pariškog kluba, koji su započeli još u srpnju 1992. godine također je predloženo ukidanje klauzule o solidarnoj odgovornosti (1), zaključivanje sporazuma o hrvatskom dijelu duga (4) i dogovor o reprogramiranju (6).

Sekreterijat zemalja članica Pariškog kluba prihvatio je te prijedloge uz uvjet da pregovori o reprogramiranju započnu po potpisivanju stand-by aranžmana s Međunarodnim monetarnim fondom i po preuzimanju dijela neraspoređenog duga bivše SFRJ (2).

Na utvrđivanju visine hrvatskog duga radilo se tijekom cijele 1993. godine. Razlike koje su ostale neznatne su. Samo razlika koja postoji u odnosima s Exim bankom nešto je veća i proizlazi iz različitog pristupa solidarnoj odgovornosti. Naime, otplatu duga za NE Krško garantirale su solidarno Ljubljanska banka, Ljubljana i Privredna banka d.d. Zagreb. Istovremeno su te banke potpisale međusobni sporazum prema kojem svaka banka otplaćuje polovicu duga. Shodno tome, dug svake zemlje po toj osnovi iskazuje se u visini od 50 posto iznosa duga za NE Krško. Exim banka pak smatra da, neovisno o međusobnom sporazumu, Slovenija i Hrvatska moraju visinu duga, temeljem solidarne odgovornosti, iskazivati u 100 - postotnom iznosu.

U pogledu podjele neidentificiranog duga još nije postignut sporazum. Prijedlog Pariškog kluba bio je prihvaćanje kriterija primijenjenog pri podjeli prava i obveza u Međunarodnom monetarnom fondu.

6. BANKOVNI SUSTAV U HRVATSKOJ - BONITETNA KONTROLA BANAKA I PROBLEMI FINANCIJSKOG POLOŽAJA BANAKA

6.1. Uvod

Bonitetna kontrola Narodne banke Hrvatske prikuplja, analizira, kontrolira i poduzima mjere prema bankama na osnovi podataka o financijskoj stabilnosti i solventnosti poslovanja banaka. Izvor tih podataka su izvješća koje banke i štedionice dostavljaju Narodnoj banci Hrvatske tromjesečno i konačno izvješće s revidiranim podacima prema godišnjem obračunu.

Bankovni sustav Republike Hrvatske u 1993. godini činilo je 45 banaka. One su izradile i dostavile godišnje obračune i ostale propisane obračune za 1993. godinu. Hrvatska kreditna banka za obnovu nije uključena u te banke budući da se radi o razvojnoj banci koja je i osnovana prema posebnom zakonu.

U odnosu na prethodnu 1992. godinu, broj banaka se povećao za tri banke. Međutim, u strukturi hrvatskog bankarstva nisu se još dogodile značajnije promjene, što znači da i dalje imamo veliki broj malih banaka univerzalnog tipa, a da četiri velike banke i dalje predstavljaju 2/3 ukupne bilančne sume svih banaka.

U okviru ovog poglavlja prikazani su podaci i analiza:

- *jamstvenog kapitala,*
- *aktive i rizične aktive, te iznosa loše aktive (potencijalnih gubitaka) i odnosa potencijalnih gubitaka i jamstvenog kapitala;*
- *adekvatnosti kapitala;*
- *ukupnog iznosa svih kredita i drugih potraživanja te preuzetih obveza prema jednom korisniku kredita;*
- *svote osnivačkih ulaganja u druga trgovačka društva (druge banke i štedionice, dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću) i druge subjekte;*
- *svote i koeficijenta ulaganja u vlastitu materijalnu i nematerijalnu imovinu banaka i*
- *financijskog položaja i sanacije banaka.*

Valja napomenuti da podaci kojima smo se služili u ovim analizama još nisu revidirani od strane ovlaštenih revizorskih tvrtki, i da godišnji obračuni banaka još nisu usvojeni od strane nadležnih organa upravljanja. Konačnu kontrolu financijske stabilnosti i poslovanja banaka Direkcija kontrole i boniteta banaka provest će po usvajanju godišnjih obračuna, koji su prethodno revidirani od strane ovlaštenih revizora. Tek tada će banke dostaviti propisane bonitetne obrasce i podatke po godišnjem obračunu i izvještaj o obavljenoj reviziji, a najkasnije do kraja lipnja 1994. godine.

6.2. Jamstveni kapital

Banke u Republici Hrvatskoj prvi put su za 1993. godinu utvrđivale jamstveni kapital kao novu kategoriju koja je propisana Zakonom o bankama i štedionicama.

Jamstveni kapital banaka sa stanjem na dan 31. prosinca 1993. godine na razini hrvatskog bankovnog sustava iznosi 1.863 milijuna DEM ili 7.084 milijarda HRD.

Jamstveni kapital sačinjavaju dvije kategorije kapitala:

- *temeljni kapital koji iznosi 1.916 milijuna DEM i*
- *dopunski kapital u svoti od 63 milijuna DEM.*

Zbrojeno ova dva kapitala čine najveći mogući iznos jamstvenog kapitala (1.979 milijuna DEM). Međutim, sukladno Odluci o utvrđivanju pojedinih oblika kapitala banaka i štedionica najveći mogući iznos jamstvenog kapitala umanjuje se za:

- *izravna i neizravna ulaganja u banke i štedionice (108 milijuna DEM),*
- *iznos kredita odobrenih suprotno odredbama članaka 22. i 23. Zakona o bankama i štedionicama (7 milijuna DEM)*
- *iznosa kredita odobrenim u skladu s člancima 22. i 23. Zakona o bankama no pod uvjetima koji su povoljniji od uobičajenih uvjeta na tržištu (1 milijun DEM).*

Najveći mogući iznos jamstvenog kapitala (1.979 milijuna DEM), korigiran za navedene svote (116 milijuna DEM), daje iznos jamstvenog kapitala od 1.863 milijuna DEM, koji je za 53 milijuna DEM manji od temeljnog kapitala koji iznosi 1.916 milijuna DEM.

Ulaganja banaka u druge banke i štedionice u iznosu od 108 milijuna DEM, odnose se na uloge ukupno 18 banaka od čega se na jednu banku odnosi 71 milijun DEM ili 66 posto.

Jamstveni kapital manji od 5 milijuna DEM utvrđen je kod 12 banaka iako je Zakonom o bankama i štedionicama propisano da minimalni osnivački kapital banke mora biti na razini od 5 milijuna DEM dinarske protuvrijednosti.

Ukoliko i prema revidiranim konačnim podacima o financijskoj stabilnosti i solventnosti poslovanja banaka rezultati ostanu isti za očekivati je da će u 1994. godini biti velika aktivnost banaka na dokapitalizaciji, jer npr. čak 21 banka od 45 banaka u Republici Hrvatskoj, s 31. prosincem 1993. godine, ima jamstveni kapital manji od 15 milijuna DEM dinarske protuvrijednosti što isključuje mogućnost zadržavanja ovlaštenja za obavljanje platnog prometa s inozemstvom i kreditne poslove s inozemstvom.

6.3. Kvaliteta aktive banaka

Kvaliteta aktive banaka odgovara ocjeni kreditnog rizika plasiranih sredstava banaka. Rizik je integralni dio bankarstva i da bi se njime moglo upravljati i planirati ga neophodno je redovito utvrđivati izloženost banke kreditnom riziku, odnosno riziku nemogućnosti naplate plasiranih sredstava tj. gubitku. U tu svrhu potrebno je rezervirati sredstva za ispravak vrijednosti po osnovi plasmana (u koje su uračunate kamate i nakanade), koji bi mogli ostati nenaplaćeni, a na osnovi prethodno utvrđenih kriterija i mjerila za snimanje i kvantificiranje tog rizika.

Prvi put su za 1993. godinu, propisani kriteriji i mjerila za prepoznavanje i kvantificiranje kreditnog rizika, koji čine sustav organiziranih i logično povezanih mjerila i pokazatelja, preko kojeg utvrđujemo stabilnost, sigurnost i profitabilnost poslovanja neke banke.

U nastavku iznosimo osnovne kategorije i podatke o veličini aktive, rizičnoj aktivni, utvrđenim potencijalnim gubicima, te odnosu potencijalnih gubitaka i jamstvenog kapitala.

KVALITETA AKTIVE BANAKA*- u milijunima DEM -*

	<i>Ukupno</i>	<i>A K T I V A</i>	
		<i>Dobra</i>	<i>Loša</i>
<i>I UKUPNO PLASMANI BANAKA</i>	12.175	10.546	1.626
<i>II AKTIVA KOJA SE NE RASPOREĐUJE</i>	1.757	-	-
<i>III UKUPNO AKTIVA (I + II)</i>	13.932	10.546	1.626
<i>IV IZVANBILANČNA AKTIVA</i>	3.172	2.425	746
<i>V UKUPNA AKTIVA I IZVANBILANČANA AKTIVA (III+IV)</i>	17.104	12.971	2.372
<i>VI RIZIČNA AKTIVA I IZVANBIL. AKTIVA⁴ (V - II)</i>	15.347	12.971	2.372
<i>VII POTENCIJALNI GUBICI</i>	1.195	-	1.195
<i>VIII JAMSTVENI KAPITAL</i>	1.863	-	-
<i>IX ODNOS POTENCIJALNIH GUBITAKA I JAMSTVENOG KAPITALA (VII : VIII)</i>	64,2%	-	-

⁴ U ovaj zbroj uključena je i aktiva koja se ne raspoređuje (novčana sredstva, plasmani kod Narodne banke Hrvatske i fiksna imovina) u iznosu 1.757 milijuna DEM. Po svojoj prirodi ta aktiva je nerizična i može se razvrstati u dobru aktivu, međutim, kako se radi o imobiliziranoj aktivni to je za potrebe ovog izvješća ona posebno prikazana.

Važno je napomenuti da su svi identificirani potencijalni gubici nadoknađeni na teret prihoda banke ili na teret posebne rezerve za definitivni otpis ovih potraživanja odnosno na teret temeljnog kapitala banke. To dalje znači, da banke koje nisu imale dovoljno prihoda da nadoknade potencijalne gubitke za koje je formirana posebna rezerva, po konačnom usvajanju temeljnih financijskih izvještaja za 1993. godinu od strane nadležnih organa upravljanja, taj će gubitak pokriti na teret vlastitog kapitala (sredstva rezervi i osnivački kapital), te će se na taj način smanjiti temeljni kapital banaka.

Ukupna aktiva banaka predstavlja bilančnu sumu hrvatskog bankarstva koja je korigirana (umanjena) za plasmane banaka koji su obavljani "u ime i za račun drugih pravnih i fizičkih osoba", jer po tim poslovima banka ne snosi rizik a ovi plasmani su prema važećim shemama bilance uključeni u bilančnu sumu.

Udjel loše aktive u ukupnoj aktivi po kojoj banka snosi rizik (pozicija VI) iznosi 15,5 posto.

Ponderiranjem ukupne loše aktive banaka prema stupnjevima rizika (25 posto za plasmane svrstane u rizičnu skupinu B, 50 posto za skupinu C, 75 posto za skupinu D i 100 posto za plasmane razvrstane u rizičnu skupinu E) ukupni potencijalni gubici hrvatskog bankarstva iznose 1.195 milijuna DEM ili 64 posto od jamstvenog kapitala.

6.4. Adekvatnost kapitala

Ukupna aktiva i izvanbilančna aktiva banaka iznose 17.104 milijuna DEM. Ponderiranjem propisanim koeficijentima prema stupnjevima rizika, ukupna ponderirana rizična aktiva za izračunavanje adekvatnosti kapitala iznosi 10.389 milijuna DEM. Ponderirana rizična aktiva u odnosu na ukupnu aktivu i izvanbilančnu aktivu iznosi 61 posto. Razlozi za tako veliko smanjenje ponderirane rizične aktive u odnosu na ukupnu aktivu i izvanbilančnu aktivu su:

- visok udjel javnog duga formiranog prema Zakonu o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske i potraživanja za primljene obveznice države izdane za restrukturiranje gospodarstva u Republici Hrvatskoj koji nose ponder rizičnosti "0" te značajan dio aktive, posebno kod četiri velike banke, koji predstavljaju potraživanja banaka od Republike,
- plasmani pokriveni hipotekom ili depozitom ponderiraju se s ponderom 50 posto, što dodatno umanjuje ponderiranu rizičnu aktivu,
- plasmani javnim poduzećima, koji su posebno veliki kod četiri najveće banke, nose ponder 75 posto, a
- s druge strane plasmani u velike i najveće kredite, koji nose ponder 200 posto i plasmani dioničarima, upravi banke i prokuristima koji nose ponder 300 posto, prema podacima banaka, predstavljaju male iznose, pa po toj osnovi nije došlo do povećanja ponderirane rizične aktive.

Gotovo 40 posto ukupne aktive banaka predstavljaju potraživanja banaka od Republike Hrvatske. Zapravo se radi o imobiliziranoj aktivi koju se servisira u drugom razdoblju od 10 do 20 godina.

Rezultat ovakvog stanja u aktivi banaka je adekvatnost kapitala ukupnog bankovnog sustava na razini od 18 posto, odnosno 10 postotnih poena ili 1,3 puta viša adekvatnost kapitala od minimalno propisane. Pri tome, samo dvije banke ne ispunjavaju propisanu adekvatnost kapitala od 8 posto. Adekvatnost kapitala banaka za 1992. godinu iznosila je 14,7 posto. Međutim, metodologija izračuna adekvatnosti kapitala za 1993. godinu promijenjena je pa te dvije veličine nisu usporedive.

6.5. Osnivačka ulaganja u banke, trgovačka društva i druge subjekte

Ova ulaganja prema Zakonu o bankama i štedionicama mogu iznositi najviše do 70 posto vrijednosti jamstvenog kapitala. Prosječno na razini ukupnog bankovnog sustava ova ulaganja iznose 14,6 posto. Samo jedna banka, prema prispjelim podacima, ima iskazana ulaganja u većem postotku od propisanog. Razlog ovako niskom iznosu ovih ulaganja je činjenica da su banke bile dužne i po ovim ulaganjima utvrđivati rizik u istom postotku kao i po ostalim plasmanima. Na taj način se iznos ovih ulaganja smanjio za izvršene ispravke vrijednosti.

6.6. Ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu

Prosječno, na razini bankovnog sustava, ulaganja banaka u vlastitu materijalnu i nematerijalnu imovinu iznose 26 posto u odnosu na jamstveni kapital. Međutim, kod 18 banaka su ta ulaganja veća od 30 posto vrijednosti jamstvenog kapitala, što bi prema Zakonu o bankama i štedionicama, mogao biti najveći iznos ovih ulaganja. Te vrijednosti su zabilježene kod manjih banaka i banaka koje su osnovane u protekle tri godine, jer su ulagale u poslovni prostor i opremu da bi osigurale minimalne uvjete za rad.

6.7. Financijsko poslovanje banaka

Prema prethodnim, nerevidiranim podacima banaka iz računa dobiti i gubitka dvije banke ostvarile su gubitak u svom poslovanju u ukupnom iznosu od 371 milijun DEM. Ovi gubici rezultat su gubitaka po lošoj aktivi. Naime, prvi put su za 1993. godinu banke bile obvezne procijeniti gubitke po osnovi aktive i te gubitke nadoknaditi na teret prihoda. Kako prihodi nisu bili dostatni za pokriće ovih rashoda ove banke su poslovnu godinu završile u gubitku. Obje ove banke predviđene su i za sanaciju. Druge dvije banke koje su također predviđene za sanaciju nisu

iskazale gubitke. Jedna je, prema prethodnim nerevidiranim podacima, iskazala pozitivnu nulu, dok je druga iskazala dobit u iznosu od 1,8 milijuna DEM. Međutim, ta dobit je proizašla s naslova pozitivnog neto-monetarnog položaja (pozitivna razlika između revalorizacije materijalne i nematerijalne imovine i trajnog kapitala). Prije uključivanja prihoda s naslova neto - monetarnog položaja, ova banka ima gubitak po osnovi redovitog poslovanja, u iznosu od 42 milijuna DEM.

Prihodi banaka: - u milijunima DEM -

■ prihodi po osnovi kamata	2.218,5
■ prihodi po osnovi tečajnih razlika	10.136,7
■ prihodi od naknada	183,1
■ ostali prihodi	10,5

Rashodi banaka:

■ rashodi po osnovi kamata	1.275,1
■ rashodi po osnovi tečajnih razlika	9.735,9
■ rashodi po osnovi ispravka vrijednosti sumnjivih i spornih potraživanja i nenaplativih potraživanja	515,2
■ materijalni rashodi i amortizacija	96,9
■ osobna primanja	75,5

Valja naglasiti da podaci iz računa dobiti i gubitka nisu kod svih banaka iskazani na istovjetan način, jer sve banke nisu na isti način knjižile revalorizaciju obveznica države za restrukturiranje gospodarstva Republike Hrvatske, a ta mogućnost im je data naputcima Ministarstva financija.

6.8. Sanacija banaka

Praćenjem podataka koje su banke iskazale u godišnjim i periodičnim izvješćima Narodnoj banci Hrvatske, utvrđeno je da kod Splitske banke d.d. Split, Slavonske banke d.d. Osijek, Riječke banke d.d. Rijeka i Istarske banke d.d. Pula (u daljnjem tekstu Banke) plasmani, ostali dijelovi aktive i preuzete obveze koje se evidentiraju izvanbilančno sadrže potencijalne gubitake u iznosu koji je viši od 50 posto vrijednost sredstava osnivačkog fonda i rezervi (kapitala).

Dijagnosticiranje udjela "kontaminiranih" kredita u aktivi banaka i utvrđivanje iznosa potencijalnih gubitaka koji proistječu iz rizičnih plasmana te adekvatnost kapitaliziranosti banaka obavile su revizorske tvrtke prema uputama i uz nadzor Direkcije za kontrolu i bonitet banaka.

Dijagnostičkim ispitivanjem poslovanja banaka obavljenom prema stanju na dan 30. rujna 1993. godine, utvrđeno je da su četiri navedene "regionalne" banke ispunile uvjete za ocjenu opravdanosti sanacije banaka iz članka 3. Zakona o sanaciji i restrukturiranju banaka ili bolje rečeno da proces sanacije ovih banaka treba, u skladu s mogućnostima, započeti što prije.

Na temelju Izvještaja o dijagnostičkom ispitivanju bilance banaka na dan 30. rujna 1993. godine i računa dobiti i gubitka banaka za razdoblje od 1. siječnja do 30. rujna 1993. godine Direkcija za kontrolu i bonitet banaka izvršila je ocjenu mogućnosti sanacije odnosno restrukturiranja banaka i sukladno Zakonu o sanaciji i restrukturiranju banaka dostavila je Vladi Republike Hrvatske elaborat s prijedlogom mjera.

STATISTIČKI DODATAK

- Tablica 1. Cijene na malo i cijene industrijskih proizvoda pri proizvođačima*
- Tablica 2. Bilanca Narodne banke Hrvatske*
- Tablica 2.1. Pregled stanja plasmana iz sredstava primarne emisije*
- Tablica 2.2. Kretanje stanja plasmana iz sredstava primarne emisije*
- Tablica 3. Bilanca monetarnih institucija*
- Tablica 4. Bilanca poslovnih banaka*
- Tablica 5. Kretanje tečaja inozemnih valuta kod Narodne banke Hrvatske*
- Tablica 6. Ostvarenje platne bilance Republike Hrvatske*
- Tablica 7. Ukupno stanje duga Republike Hrvatske prema inozemstvu*

Tablica 1.

**CIJENE NA MALO I CIJENE INDUSTRIJSKIH PROIZVODA
PRI PROIZVOĐAČIMA**

	Cijene na malo				Cijene industrijskih proizvoda pri proizvođačima			
	Mjesečni indeks	Međugodišnji mjesečni	Baza=XII prethodne godine	Međugodišnji razdoblje	Mjesečni indeks	Međugodišnji mjesečni	Baza=XII prethodne godine	Međugodišnji razdoblje
1989.			2620,5	1300,0			2836,9	1481,0
1990.			235,6	709,5			170,9	566,2
1991.			349,8	223,0			412,3	226,5
1992.			1038,2	765,5			1179,3	925,2
1993.			1249,3	1617,5			1175,6	1612,4
1991. prosinac	117,6	349,5	349,5	223,0	119,3	412,3	412,3	226,5
1992. siječanj	115,8	386,4	115,8	386,4	125,5	492,5	125,5	492,5
veljača	115,0	410,6	133,2	399,0	109,1	487,2	136,8	489,4
ožujak	114,3	450,2	152,3	417,0	120,0	562,7	164,1	515,2
travanj	114,3	489,3	174,1	436,6	109,7	582,2	180,1	533,4
svibanj	124,4	542,8	216,6	461,2	138,4	666,1	249,3	566,8
lipanj	115,1	576,5	249,4	484,3	125,9	786,9	313,9	612,7
srpanj	123,5	669,5	307,9	517,0	128,4	946,4	403,2	673,8
kolovoz	121,0	748,1	372,5	554,4	120,3	983,9	485,0	727,4
rujan	128,8	877,9	479,7	602,8	121,4	1064,3	588,9	782,6
listopad	133,8	947,4	642,0	656,6	122,5	1058,3	721,5	829,1
studeni	132,1	998,8	848,1	712,2	126,6	1089,6	913,2	873,4
prosinac	122,4	1038,2	1038,2	765,5	129,1	1179,3	1179,3	925,2
1993. siječanj	131,3	1189,3	131,3	1189,3	129,5	1257,7	129,5	1257,7
veljača	124,9	1294,3	164,0	1243,5	125,4	1399,0	162,3	1332,8
ožujak	128,1	1445,7	210,1	1321,4	133,8	1560,7	217,2	1419,7
travanj	122,9	1546,1	258,1	1389,8	127,6	1815,9	277,2	1540,5
svibanj	126,4	1560,3	326,1	1436,0	126,9	1665,0	351,7	1574,4
lipanj	129,0	1752,3	420,8	1511,6	130,1	1710,8	457,7	1611,9
srpanj	126,8	1803,3	533,6	1580,5	124,7	1677,0	570,9	1628,4
kolovoz	128,1	1900,6	683,5	1649,0	123,2	1709,8	703,3	1646,9
rujan	130,6	1933,3	892,6	1710,2	137,8	1941,6	969,3	1712,9
listopad	138,7	2004,7	1238,1	1776,1	129,1	2045,0	1251,1	1785,4
studeni	101,4	1532,8	1256,0	1721,7	95,4	1541,7	1193,4	1733,1
prosinac	99,5	1249,3	1249,3	1617,5	98,5	1175,6	1175,6	1612,4

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Tablica 2.

BILANCA NARODNE BANKE HRVATSKE

Kraj razdoblja, u milijardama HRD

	1991. XII	1992. XII	1993. XII	Promjene u 1993.	
				Iznos	%
AKTIVA					
1. Devizna aktiva (neto)	0,0	133,1	3891,7	3758,6	2823,9
a) potraživanja od inozemstva	0,0	133,1	4043,5	3910,4	2937,9
b) obveze prema inozemstvu	0,0	0,0	-151,8	-151,8	-
2. Dinarski plasmani	41,2	152,8	646,7	493,9	323,2
2.1. Krediti državi	15,5	39,4	376,7	337,3	856,1
- krediti za premošćivanje	0,0	23,9	0,0	-23,9	-100,0
- posebni krediti iz 91. i 93.	15,5	15,5	376,7	361,2	2330,3
2.2. Krediti bankama	25,7	107,7	186,9	79,2	73,5
- opća kvota	16,8	101,1	139,8	38,7	38,3
- avansni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	-
- ostali krediti	8,9	6,6	47,1	40,5	613,6
2.3. Dospjela potraživanja	0,0	5,7	83,1	77,4	1357,9
- dospjela nenaplaćena kamata	0,0	5,7	78,9	73,2	1284,2
- minusni saldo na žiro računu	0,0	0,0	4,2	4,2	-
3. Devizni krediti državi	0,0	0,0	151,4	151,4	-
4. Ostala aktiva (neto)	-7,0	-79,1	-2427,9	-2348,8	2969,4
5. Ukupno (1+2+3+4)	34,2	206,8	2261,9	2055,1	993,8
PASIVA					
6. Primarni novac (7+8)	34,2	205,1	2240,7	2035,6	992,5
7. Gotov novac u optjecaju	18,3	130,8	1367,0	1236,2	945,1
8. Depoziti banaka	15,9	74,3	873,7	799,4	1075,9
8.1. Žiro računi banaka	5,4	5,1	54,9	49,8	976,5
8.2. Blagajna	1,0	4,4	52,2	47,8	1086,4
8.3. Obvezna rezerva	5,4	32,7	766,6	733,9	2244,3
- propisana obvezna rezerva	5,3	39,7	812,2	772,5	1945,8
- neurednost obvezne rezerve	0,1	-7,0	-45,6	-38,6	551,4
8.4. Obvezni blagajnički zapisi	4,1	32,1	0,0	-32,1	-100,0
9. Blagajnički zapisi	0,0	1,7	21,2	19,5	1147,1
10. Ukupno (6+9)	34,2	206,8	2261,9	2055,1	993,8

Tablica 2.1.

PREGLED STANJA PLASMANA IZ SREDSTAVA PRIMARNE EMISIJE

- u milijunima HRD -

	S t a n j e				
	1992.	1 9 9 3.			
	31. XII	31. III	30. VI	30. IX	31. XII
A) I OPĆA KVOTA	101145,3	94714,0	150117,5	189698,9	139836,0
1. Ukupno	55427,3	56351,5	119961,0	179598,5	139836,0
1.1. Krediti na osnovu vrijednosnih papira	31894,9	38716,2	106481,0	167798,0	133121,3
1.2. Lombardni krediti	87,5	0,0	0,0	575,0	0,0
1.3. Krediti za izvoz i pripremu	10041,0	6410,2	4910,6	3990,6	1696,8
1.4. Krediti za zalihe i robne rezerve	3033,0	2467,3	2031,3	1576,1	0,0
1.5. Krediti za zalihe i RR pšenice	210,1	174,5	174,5	0,0	0,0
1.6. Krediti za tov	5349,4	3862,0	1644,3	633,4	0,0
1.7. Krediti za proizvodnju ratar. kultura	160,4	100,0	100,0	0,0	0,0
1.8. Krediti za ratne štete - odgoda	4651,0	4621,3	4619,3	5025,4	5017,9
2. Ukupno	37800,7	30462,1	22314,6	5606,3	0,0
2.1. Proljetna sjetva 92.	705,8	62,5	62,5	0,0	0,0
2.2. Zalihe pšenice i uljane repice roda 92.	7545,8	3999,5	1886,8	0,0	0,0
2.3. Jesenska sjetva 92.	11083,2	11009,2	10921,2	0,0	0,0
- proizvodnja pšenice	10270,4	10196,4	10108,4	0,0	0,0
- proizvodnja uljane repice	812,8	812,8	812,8	0,0	0,0
2.4. Jesenska berba roda 92.	18465,9	15390,9	9444,1	5606,3	0,0
- zalihe kukuruza	10637,3	8598,6	4538,5	3028,2	0,0
- zalihe ulja i uljarica	3953,4	3205,6	2182,6	125,1	0,0
- zalihe šećera i šećerne repe	2915,5	2685,4	1847,2	1692,2	0,0
- zalihe duhana	959,7	901,3	875,8	760,8	0,0
3. KREDITI ZA RATNE ŠTETE (stambena izgradnja)	7500,0	7500,0	7442,5	4191,1	0,0
4. KREDITI ZA RATNE ŠTETE (ind. poljoprivrednicima za osnovno stado, stočnu hranu)	417,3	400,4	399,4	303,0	0,0
II KREDITI ZA DNEVNU LIKVIDNOST	1674,5	0,0	0,0	0,0	5500,0
- Krediti za likvidnost - redovni(4673)	1674,5	0,0	0,0	0,0	5500,0
- Krediti za likvidnost na osnovu neto smanjenja devizne štednje(4671)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
III AVANSI MJENJAČIMA	0,0	0,0	10308,0	33462,0	0,0
IV DUGOROČNI KREDITI(5658, 5650)	963,1	924,9	916,9	882,6	842,0
V OSTALI KREDITI	460,1	460,1	458,9	458,9	5292,7
- Od toga dospjele obaveze	460,1	460,1	458,9	458,9	5292,7
VI Pozajmice po osnovu jamstva Narodne banke za dinarsku štednju (4676)	3179,8	2293,3	2267,7	1542,5	35453,0
U K U P N O (I do VI)	107422,8	98392,3	164069,0	226044,9	186923,7
VII KREDITI OSTALIM KORISNICIMA(RH Ministarstvo financija)	39355,9	34355,9	59355,9	405500,0	363000,0
- Dugoročni kredit	15500,0	15500,0	15500,0	365500,0	363000,0
- Kratkoročni kredit	20000,0	15000,0	40000,0	40000,0	0,0
- Posebni kredit za poljoprivrednu sjetvu 92.	3855,9	3855,9	3855,9	0,0	0,0
U K U P N O krediti NBH	146778,7	132748,2	223424,9	631544,9	549923,7
B) Dinarska protuvrijednost kupljenih deviza	70479,7	193582,1	417532,6	693143,2	1784190,0
S V E U K U P N O A+B	217258,4	326330,3	640957,5	1324688,1	2334113,7
C) Privremeni povrat kredita	0,0	0,0	5000,0	10000,0	10555,1

Tablica 2.2.
KRETANJE STANJA PLASMANA IZ SREDSTAVA PRIMARNE EMISIJE

- u milijunima HRD -

	Promjene u 1993.				
	I - III	IV - VI	VII - IX	X - XII	I - XII
A) I OPĆA KVOTA	-6431,3	55403,5	39581,4	-49862,9	38690,70
1. Ukupno	924,2	63609,5	59637,5	-39762,5	84408,70
1.1. Krediti na osnovu vrijednosnih papira	6821,3	67764,8	61317,0	-34676,7	101226,40
1.2. Lombardni krediti	-87,5	0,0	575,0	-575,0	-87,50
1.3. Krediti za izvoz i pripremu	-3630,8	-1499,6	-920,0	-2293,8	-8344,20
1.4. Krediti za zalihe i robne rezerve	-565,7	-436,0	-455,2	-1576,1	-3033,00
1.5. Krediti za zalihe i RR pšenice	-35,6	0,0	-174,5	0,0	-210,10
1.6. Krediti za tov	-1487,4	-2217,7	-1010,9	-633,4	-5349,40
1.7. Krediti za proizvodnju ratar. kultura	-60,4	0,0	-100,0	0,0	-160,40
1.8. Krediti za ratne štete - odgoda	-29,7	-2,0	406,1	-7,5	366,90
2. Ukupno	-7338,6	-8147,5	-16708,3	-5606,3	-37800,70
2.1. Proljetna sjetva 92.	-643,3	0,0	-62,5	0,0	-705,80
2.2. Zalihe pšenice i uljane repice roda 92.	-3546,3	-2112,7	-1886,8	0,0	-7545,80
2.3. Jesenska sjetva 92.	-74,0	-88,0	-10921,2	0,0	-11083,20
- proizvodnja pšenice	-74,0	-88,0	-10108,4	0,0	-10270,40
- proizvodnja uljane repice	0,0	0,0	-812,8	0,0	-812,80
2.4. Jesenska berba roda 92.	-3075,0	-5946,8	-3837,8	-5606,3	-18465,90
- zalihe kukuruza	-2038,7	-4060,1	-1510,3	-3028,2	-10637,30
- zalihe ulja i uljarica	-747,8	-1023,0	-2057,5	-125,1	-3953,40
- zalihe šećera i šećerne repe	-230,1	-838,2	-155,0	-1692,2	-2915,50
- zalihe duhana	-54,8	-25,5	-115,0	-760,8	-959,70
3. KREDITI ZA RATNE ŠTETE (stambena izgradnja)	0,0	-57,5	-3251,4	-4191,1	-7500,00
4. KREDITI ZA RATNE ŠTETE (ind. poljoprivrednicima za osnovno stado, stočnu hranu)	-16,9	-1,0	-96,4	-303,0	-417,30
II KREDITI ZA DNEVNU LIKVIDNOST	-1674,5	0,0	0,0	5500,0	3825,50
- Krediti za likvidnost - redovni(4673)	-1674,5	0,0	0,0	5500,0	3825,50
- Krediti za likvidnost na osnovu neto smanjenja devizne štednje(4671)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
III AVANSI MJENJAČIMA	0,0	10308,0	23154,0	-33462,0	0,00
IV DUGOROČNI KREDITI(5658, 5650)	-38,2	-8,0	-34,3	-40,6	-121,10
V OSTALI KREDITI	0,0	-1,2	0,0	4833,8	4832,60
- Od toga dospjele obaveze	0,0	-1,2	0,0	4833,8	4832,60
VI Pozajmice po osnovu jamstva Narodne banke za dinarsku štednju (4676)	-886,5	-25,6	-725,2	33910,5	32273,20
U K U P N O (I do VI)	-9030,5	65676,7	61975,9	-39121,2	79500,90
VII KREDITI OSTALIM KORISNICIMA(RH Ministarstvo financija)	-5000,0	25000,0	346144,1	-42500,0	323644,10
- Dugoročni kredit	0,0	0,0	350000,0	-2500,0	347500,00
- Kratkoročni kredit	-5000,0	25000,0	0,0	-40000,0	-20000,00
- Posebni kredit za poljoprivrednu sjetvu 92.	0,0	0,0	-3855,9	0,0	-3855,90
U K U P N O krediti NBH	-14030,5	90676,7	408120,0	-81621,2	403145,00
B) Dinarska protuvrijednost kupljenih deviza	123102,4	223950,5	275610,6	1091046,8	1713710,30
S V E U K U P N O A+B	109071,9	314627,2	683730,6	1009425,6	2116855,30
C) Privremeni povrat kredita	0,0	5000,0	5000,0	555,1	10555,10

Tablica 3.

BILANCA MONETARNIH INSTITUCIJA

Kraj razdoblja, u milijardama HRD

	1991. XII	1992. XII	1993. XII	Promjene u 1993.	
				Iznos	%
AKTIVA					
1. Plasmani banaka	130,3	2251,1	20904,3	828,6	18653,2
1.1. Dinarski krediti i plasmani u vrijednosne papire	86,7	639,2	8434,5	1219,5	7795,3
1.2. Devizni krediti	43,6	1611,9	12469,8	673,6	10857,9
2. Potraživanja od države	77,7	2576,6	20193,1	683,7	17616,5
2.1. Plasmani u obveznice države izdane za restrukturiranje gospodarstva u RH	13,4	299,4	4995,5	1568,5	4696,1
2.2. Plasmani u obveznice države izdane po osnovi pretvaranja deviznih depozita građana u JD	48,8	2237,8	14669,5	555,5	12431,7
2.3. Krediti NBH odobreni državi	15,5	39,4	528,1	1240,4	488,7
3. Ostali plasmani banaka	21,8	791,2	6950,4	778,5	6159,2
4. Ostala aktiva (neto)	-43,1	-1878,1	-20870,8	1011,3	-18992,7
UKUPNO (1+2+3+4)	186,7	3740,8	27177,0	626,5	23436,2
PASIVA					
1. Devizna pasiva (neto)	23,6	473,9	-181,4	-138,3	-655,3
a) Potraživanja od inozemstva	-5,1	-601,5	-9399,6	1462,7	-8798,1
b) Obveze prema inozemstvu	28,7	1075,4	9218,2	757,2	8142,8
2. Ukupna likvidna sredstva (M3)	145,7	976,7	11648,7	1092,7	10672,0
2.1. Novčana masa (M1)	65,3	390,3	3859,2	888,8	3468,9
2.1.1. Gotov novac	18,3	130,8	1367,0	945,1	1236,2
2.1.2. Depozitni novac	47,0	259,5	2492,2	860,4	2232,7
2.2. Kvazi novac	80,4	586,4	7789,5	1228,4	7203,1
2.2.1. Dinarski depoziti	26,4	234,8	1742,2	642,0	1507,4
2.2.2. Devizni depoziti	54,0	351,6	6047,3	1619,9	5695,7
3. Blokirani devizni depoziti	0,0	2099,3	14220,4	-	12121,1
4. Devizni depoziti bivših filijala inozemnih banaka	17,4	190,9	1489,3	680,1	1298,4
UKUPNO (1+2+3+4)	186,7	3740,8	27177,0	626,5	23436,2

Tablica 4.

BILANCA POSLOVNIH BANAKA

Kraj razdoblja, u milijardama HRD

	1991.	1992.	1993.	Promjene u 1993.	
	XII	XII	XII	Iznos	%
AKTIVA					
1. Devizna aktiva	5,1	468,3	5356,0	4887,7	1043,6
2. Plasmani banaka	158,7	2812,0	27182,9	24370,9	866,7
2.1. Dinarski plasmani	120,3	1386,6	15678,6	14291,9	1030,7
2.2. Devizni krediti	38,4	1425,4	11504,3	10078,9	707,1
3. Potraživanja po deviznoj štednji	70,6	3028,9	21619,9	18591,0	613,8
3.1. Rezydentne banke	48,8	2237,8	14669,5	12431,7	555,5
3.2. Filijale inozemnih banaka	21,8	791,2	6950,4	6159,2	778,5
4. Međubankarska potraživanja	7,1	186,2	1465,6	1279,4	687,1
4.1. Dinarska potraživanja	2,2	23,4	165,1	141,7	605,0
4.2. Devizna potraživanja	4,9	162,8	1300,5	1137,7	699,0
5. Krediti drugim financijskim institucijama	0,5	2,9	31,8	29,0	1014,8
5.1. Dinarski krediti	0,4	1,2	18,6	17,4	1407,4
5.2. Devizni krediti	0,0	1,6	13,2	11,6	716,1
6. Depoziti kod središnje banke	18,2	76,1	882,0	805,9	1059,2
6.1. Žiro računi banaka	7,8	5,3	42,1	36,8	696,6
6.2. Blagajna	1,0	4,4	52,2	47,8	1092,9
6.3. Obvezna rezerva	5,4	32,8	766,5	733,7	2235,2
6.3.1. Izdvojena obvezna rezerva banaka	5,5	39,4	813,0	773,6	1963,5
6.3.2. Privremeno korištenje obvezne rezerve	-0,1	-6,6	-46,5	-39,9	607,0
6.4. Blagajnički zapisi	4,1	33,6	21,2	-12,4	-36,9
6.4.1. Obvezno upisani	4,1	32,1	0,0	-32,1	-100,0
6.4.2. Dobrovoljno upisani	-	1,5	21,2	19,7	1306,8
7. Ostala aktiva	26,7	307,0	3954,9	3647,9	1188,3
UKUPNO (1+2+3+4+5+6+7)	287,0	6881,4	60493,1	53611,7	779,1
PASIVA					
1. Devizna pasiva	28,7	1075,4	9066,4	7991,0	743,1
2. Depozitni novac	47,0	259,0	2484,0	2224,9	858,9
3. Kvazi novac	97,9	2876,4	23497,8	20621,4	716,9
3.1. Dinarski depoziti	26,4	234,6	1740,8	1506,1	641,9
3.2. Devizni depoziti	71,5	2641,8	21757,1	19115,3	723,6
3.2.1. Rezydentne banke	54,0	2450,9	20267,8	17816,9	727,0
3.2.1.1. Blokirani depoziti	-	2099,3	14220,4	12121,1	577,4
3.2.1.2. Ostali depoziti	54,0	351,6	6047,3	5695,8	1620,1
3.2.2. Filijale inozemnih banaka	17,4	190,9	1489,3	1298,4	680,1
4. Međubankarske obveze	15,9	522,3	4068,2	3545,9	678,9
4.1. Dinarske obveze	3,3	27,8	191,7	163,9	589,3
4.2. Devizne obveze	12,6	494,5	3876,6	3382,0	683,9
5. Krediti od drugih financijskih institucija	5,0	30,5	426,5	396,0	1297,1
5.1. Dinarski krediti	4,9	27,3	404,0	376,7	1378,2
5.2. Devizni krediti	0,1	3,2	22,5	19,3	603,4
6. Obveze po kreditima od središnje banke	28,9	117,7	271,7	153,9	130,7
7. Ostala pasiva	63,7	1999,9	20678,5	18678,7	934,0
UKUPNO (1+2+3+4+5+6+7)	287,0	6881,4	60493,1	53611,7	779,1

Tablica 5.

KRETANJE TEČAJA INOZEMNIH VALUTA KOD NARODNE BANKE HRVATSKE

Prosječni mjesečni tečaj

	HRD/100 ATS	HRD/100 FRF	HRD/100 ITL	HRD/100 DEM	HRD/100 CHF	HRD/GBP	HRD/USD	HRD/100 SLT
1992								
1	781,5420	1612,2634	7,2910	5500,0000	6186,1860	156,9900	86,5620	100,0000
2	781,6130	1615,4903	7,3197	5500,0000	6128,2866	158,2086	89,0370	100,0000
3	924,6058	1915,6584	8,6602	6506,4516	7166,9815	186,3750	108,2402	100,0000
4	1118,3742	2326,2993	10,4524	7870,0000	8547,0002	227,9125	129,8438	134,6667
5	1451,3148	3036,3034	13,5715	10212,9032	11110,4712	299,8732	166,0193	180,0000
6	1825,5884	3815,6667	16,9866	12846,6667	14172,9457	374,9418	202,4041	198,6667
7	2151,2581	4486,3294	19,9737	15138,7097	16908,3631	433,4387	225,8827	224,6774
8	2525,9046	5241,8773	23,4111	17777,4194	19861,4434	501,0200	258,4408	245,0000
9	2976,4387	6154,3510	26,1295	20946,6667	23749,3625	563,9508	304,5405	296,0000
10	3696,4602	7668,4853	29,4821	26009,6774	29341,3360	639,7471	383,8753	392,4194
11	4776,1390	9927,6723	39,1120	33600,0000	37350,3086	814,3265	531,8800	516,3333
12	6155,9047	12701,6326	48,6047	43312,9032	48193,6554	1062,5756	684,8629	693,2258
1993								
1	7643,0026	15852,4325	58,2920	53774,1935	58832,6504	1327,3098	868,7525	852,9032
2	9343,0720	19409,7846	69,7287	65742,8571	71121,0912	1552,2004	1078,3526	1055,7143
3	11834,1929	24492,1327	86,1496	83270,9677	90224,1960	2002,0727	1372,0336	1292,6387
4	14833,9634	30842,1610	108,1542	104380,0000	113955,9467	2569,6351	1667,6213	1521,9333
5	18989,9527	39613,1402	145,2020	133590,3226	148131,3289	3323,5691	2141,8414	1914,5484
6	23895,1505	49945,9330	184,7570	168150,0000	188411,3742	4191,2558	2772,9727	2385,8333
7	29256,8550	60517,9042	222,9995	205912,9032	232912,0495	5279,3412	3529,5164	2910,3871
8	35982,4566	72432,3009	267,8458	253177,4194	286897,6687	6417,1223	4301,5254	3566,1290
9	46247,5126	93042,8412	337,0076	325443,3333	372054,8822	8054,1722	5290,3638	4543,3333
10	60675,6001	121673,9772	436,3437	426878,8697	485337,2404	10505,0664	6987,5099	5937,7469
11	54306,6403	110056,3990	390,1617	381917,1097	433345,5241	9609,0604	6488,3277	5191,7000
12	53542,6395	110010,3422	381,2754	376516,0268	439165,3901	9595,3000	6432,6683	4973,7742

Tablica 5. (nastavak)

KRETANJE TEČAJA INOZEMNIH VALUTA KOD NARODNE BANKE HRVATSKE

		Devizni tečaj potkraj razdoblja									
		HRD/100 ATS	HRD/100 FRF	HRD/100 ITL	HRD/100 DEM	HRD/100 CHF	HRD/GBP	HRD/USD	HRD/100 SLT		
1992											
1		781,6050	1614,3710	7,3205	5500,0000	6180,1245	158,2295	88,1925	100,0000		
2		781,5830	1617,5500	7,3205	5500,0000	6065,6750	158,5265	90,3100	100,0000		
3		952,1102	1975,1600	8,8775	6700,0000	7354,2550	191,3922	110,3155	100,0000		
4		1335,7964	2787,1000	12,4920	9400,0000	10256,8100	275,8054	155,4666	180,0000		
5		1598,6925	3349,1250	14,9400	11250,0000	12417,1875	330,2213	181,0913	180,0000		
6		2060,5370	4312,3000	19,1690	14500,0000	16123,2750	421,4860	221,0525	200,0000		
7		2315,9855	4826,4300	21,5323	16300,0000	18276,3750	464,1099	242,3810	245,0000		
8		2770,6575	5714,4360	25,5060	19500,0000	21795,1110	544,5765	274,6185	245,0000		
9		3326,2164	6922,1412	27,7290	23400,0000	26738,0100	588,0420	337,6620	345,0000		
10		4277,3906	8868,2426	35,1568	30100,0000	33712,8729	723,3030	462,0350	440,0000		
11		5486,4496	11373,7988	44,1198	38600,0000	42896,3344	933,7340	618,5650	600,0000		
12		7035,7320	14524,3890	54,1530	49500,0000	54621,7650	1206,4635	798,1875	790,0000		
1993											
1		8570,8008	17800,8615	64,3401	60300,0000	65405,6613	1447,3206	957,8655	960,0000		
2		10628,7808	22028,3756	77,3432	74800,0000	80725,7308	1750,7688	1226,8696	1170,0000		
3		13585,3336	28159,1712	95,8868	95600,0000	103509,9440	2324,3228	1556,2724	1430,0000		
4		17255,3104	35997,8922	131,1120	121400,0000	134146,3930	3013,8764	1920,3052	1715,0000		
5		21563,5482	44949,0134	164,2911	151700,0000	169905,6687	3782,1844	2430,8408	2100,0000		
6		26742,4672	55904,8100	206,4554	188200,0000	211916,9640	4775,7632	3195,0714	2620,0000		
7		32369,4688	66631,2722	246,0240	227800,0000	259768,0852	5876,3288	3970,5540	3185,0000		
8		40707,6390	81799,7610	298,8195	286500,0000	324667,5300	7138,4340	4774,2360	3970,0000		
9		52341,3228	105296,6017	377,5075	368300,0000	420850,8855	8983,9419	5940,3107	5060,0000		
10		58187,8328	116895,8759	420,3430	409292,1200	463179,9298	10188,5087	6849,5036	5582,0000		
11		52881,8585	107738,8328	376,3542	371891,5200	424951,5145	9446,4165	6382,7742	4945,0000		
12		54050,3569	112005,1745	383,9830	380181,1700	447165,2903	9714,7694	6561,9270	4912,0000		

Tablica 6.

OSTVARENJE PLATNE BILANCE REPUBLIKE HRVATSKE*

- u milijunima USD tekući tečaj -

Stavke	1992.	1993.	Indeks
I TEKUĆE TRANSAKCIJE - SALDO	822,9	293,3	35,6
1. Saldo robne razmjene (1.1.-1.2.)	136,8	0,0	0,0
1.1. Izvoz robe f.o.b.	4597,5	3903,8	84,9
1.2. Uvoz robe c.i.f.	4460,7	4666,4	104,6
1.2.1. Reprodukcija	2857,1	2749,5	96,2
1.2.2. Oprema	468,0	748,6	160,0
1.2.3. Roba široke potrošnje	1135,7	1168,3	102,9
2. Saldo usluga (2.1.-2.2.)	423,9	565,4	133,4
2.1. Prihodi - izvoz usluga	1510,8	1806,8	119,6
2.1.1. Turizam	543,0	831,6	153,1
2.1.2. Promet	740,8	674,8	91,1
2.1.3. Ostalo	226,9	300,4	132,4
2.2. Rashodi - uvoz usluga	1086,9	1241,4	114,2
2.2.1. Turizam	158,0	365,0	231,0
2.2.2. Promet	574,4	496,2	86,4
2.2.3. Ostalo	354,5	380,2	107,3
3. Saldo dobiti	0,0	0,0	84,2
3.1. Dobit prihodi	51,4	111,6	217,2
3.1.1. Naplaćene kamate	48,8	108,3	221,9
3.1.2. Ostalo	2,6	3,3	129,1
3.2. Dobit rashodi	221,0	254,4	115,1
3.2.1. Plaćene kamate	157,6	162,8	103,3
3.2.2. Kamate kašnjenja	58,7	77,1	131,3
3.2.3. Ostalo	4,7	14,5	308,3
4. Jednostrani transferi saldo	431,8	633,3	146,6
4.1. Jednostrani transferi prihodi	550,7	812,1	147,5
4.1.1. Službeni	108,9	271,3	249,1
4.1.2. Privatni	441,8	540,8	122,4
4.2. Jednostrani transferi rashodi	118,9	178,9	150,4
4.2.1. Službeni	3,0	6,0	198,5
4.2.2. Privatni	115,9	172,9	149,2
5. Ukupni prihodi	6710,4	6634,4	98,9
6. Ukupni rashodi	5887,5	6341,0	107,7

* Ukupna razmjena uključujući zemlje bivše Jugoslavije

Tablica 6. (nastavak)

OSTVARENJE PLATNE BILANCE REPUBLIKE HRVATSKE*

- u milijunima USD tekući tečaj -

Stavke	1992.	1993.	Indeks
II KREDITNO-FINANCIJSKE TRANSAKCIJE-SALDO	-207,1	59,6	-28,8
1. Korištenje sredstava i dugoročnih kredita	60,9	153,6	252,2
1.1. Financijski	15,3	9,6	62,7
1.1.1. Gotovinska sredstva	15,3	9,6	62,7
1.1.2. Kredit za refinanciranje			
1.1.2.1. Od Vlada			
1.1.2.2. Od komercijalnih banaka			
1.2. Krediti za opremu	36,0	129,7	360,3
1.3. Krediti za reprodukciju	8,6	4,5	52,3
1.4. Krediti za obnovu			
1.5. Krediti za ostale namjene	1,0	9,8	980,0
2. Otplata glavnice duga po srednjoročnim i dugoročnim kreditima	373,4	367,1	98,3
2.1. Gotovinska plaćanja	207,9	193,6	93,1
2.2. Refinanciranje			
2.2.1. Prema vladama			
2.2.2. Prema komercijalnim bankama			
2.3. Glavnica - kašnjenja	165,5	173,5	104,8
3. Kratkoročni izvori financiranja	224,2	250,6	111,8
3.2. Glavnica - kašnjenja	165,5	173,5	104,8
3.3. Kamate - kašnjenja	58,7	77,1	131,3
4. Operativne devizne rezerve banaka	-301,4	-210,6	69,9
5. Ostala sredstva - neto	129,1	79,6	61,7
6. Ulog stranog kapitala - saldo	13,0	71,5	552,0
6.1. Ulog stranog kapitala u RH	31,4	74,3	236,4
6.2. Ulog kapitala u inozemstvo	18,5	2,8	15,2
7. Kratkoročni krediti neto	-31,8	-12,1	38,1
8. Avansi po izvođenju investicijskih radova	26,6	46,5	175,1
9. Kreditiranje inozemstva saldo	45,8	45,4	99,1
10. Sredstva na računima stranaca		2,1	
III PRELAZNE STAVKE (Ostalo)	-449,0	92,6	-20,6
IV PROMJENE DEVIZNIH REZERVI	-166,8	-445,6	267,1

Tablica 7.

**UKUPNO STANJE DUGA REPUBLIKE HRVATSKE
PREMA INOZEMSTVU 1)**

- u milijunima USD - 2)

O p i s	1993.
I Ukupno stanje duga	2638
Kratkoročni dug	207
u tome:	
- kašnjenja kamata po dugoročnom dugu	152
Dugoročni dug	2431
1. Javni kreditori	
- Međunarodni monetarni fond	21
- međunarodne financijske institucije	299
- vlade i njihove agencije 3)	666
2. Privatni kreditori	
- komercijalne banke 3)	1322
u tome:	
- novi financijski sporazum o refinanciranju	880
- trgovinska i depozitna olakšica 4)	61
- dobavljači	123
II Dospjele a neizmirene obveze	
- glavnica	543

1) Dug se odnosi na kredite što su ih koristili subjekti iz Republike Hrvatske. Neraspoređeni dug bivše SFRJ u iznosu od oko 3,4 milijarde USD nije uključen. U stanje duga je uključena dospjela a neotplaćena glavnica.

2) Srednji tečaj NBH na kraju svakog izvještajnog razdoblja.

3) Predmet usklađivanja

4) Udjel Hrvatske u trgovinskoj i depozitnoj olakšici koju je potpisala Narodna banka Jugoslavije 1988. godine